

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Hudební umění

Hudební teorie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Současná podoba výuky harmonie na
středoškolském stupni**

Srovnání a komentář metodiky výuky a struktury
výkladu

Aneta Andělová

Vedoucí práce: prof. Vladimír Tichý, CSc.

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2016

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Art of Music

Music theory

BACHELOR THESIS

**The current form of teaching harmony at the
secondary level**

Comparison and comment teaching methodology and
structure interpretation

Aneta Andělová

Leader: prof. Vladimír Tichý, CSc.

Examiner:

Date of graduate:

Academic degree: BcA.

Prague, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/ magisterskou práci na téma

Současná podoba výuky harmonie na středoškolském stupni
Srovnání a komentář metodiky výuky a struktury výkladu

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Poděkování:

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce prof. MgA. Vladimíru Tichému, CSc. a MgA. Tomáši Krejčovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích.

Děkuji také všem letošním vyučujícím harmonie a studentům na Pražské konzervatoři, Gymnáziu a Hudební škole hl. m. Prahy a Konzervatoři Jana Deyla za spolupráci a ochotu nejen při vyplňování dotazníků, ale i při náslechovéch hodinách.

Abstrakt:

Práce se zabývá srovnáním výuky harmonie na třech různých typech středních škol. Nejprve je zaměřena více prakticky, kde je popsána charakteristika jednotlivých škol, včetně jejich stručné historie, charakteristiky a výuky harmonie. Dále se věnuje analýze náslechoových hodin harmonie na jednotlivých typech škol. Přechod mezi praktickou a teoretickou částí tvoří dotazníky pro studenty a vyučující a jejich vyhodnocení. Kapitola se nejprve zaměřuje na vyhodnocení každé školy jednotlivě a následně vyhodnocuje celkový stav výuky harmonie na těchto školách. Do teoretické části jsou zařazeny informace o pojmu harmonie v několika českých publikacích a následně také má vlastní definice. Závěrečná kapitola patří návrhu vlastní struktury výuky harmonie, ve které jsou systematicky popsána a okomentována jednotlivá témata klasicko-romantické harmonie.

Abstract:

The thesis deals with comparing teaching harmony at the three different types of schools. First, more practical part involves characteristics of individual schools, history and information about teaching harmony. This thesis also presents the analysis hours of listening comprehension harmony at various types of schools. The transition between practical and theoretical part consists of questionnaires for students and teachers and their evaluation. First, it focuses on assessing each school separately, then evaluates the overall state of harmony teaching at these schools. Theoretical part includes information about the concept of harmony in several Czech publications and consequently also my own definition. The last chapter involves my own structures of teaching harmony in which are systematically discussed various topics classical-romantic harmonies.

Obsah

ÚVOD.....	8
1 CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH ŠKOL	10
1.1 PRAŽSKÁ KONZERVATOŘ.....	10
1.1.1 <i>Stručná historie.....</i>	<i>10</i>
1.1.2 <i>Stručná charakteristika školy</i>	<i>11</i>
1.1.3 <i>Výuka harmonie.....</i>	<i>12</i>
1.1.3.1 Školní vzdělávací program	12
1.1.3.2 Literatura užitá ve výuce harmonie	13
1.2 GYMNÁZIUM A HUDEBNÍ ŠKOLA HL. M. PRAHY.....	15
1.2.1 <i>Stručná historie.....</i>	<i>15</i>
1.2.2 <i>Stručná charakteristika školy</i>	<i>15</i>
1.2.3 <i>Výuka harmonie.....</i>	<i>16</i>
1.2.3.1 Školní vzdělávací program	17
1.2.3.2 Literatura užitá ve výuce harmonie	17
1.3 KONZERVATOŘ JANA DEYLA A STŘEDNÍ ŠKOLA PRO ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ...	19
1.3.1 <i>Stručná historie.....</i>	<i>19</i>
1.3.2 <i>Stručná charakteristika školy</i>	<i>20</i>
1.3.3 <i>Výuka harmonie.....</i>	<i>20</i>
1.3.3.1 Školní vzdělávací program	21
1.3.3.2 Literatura užitá ve výuce harmonie	21
2 NÁSLECHOVÉ HODINY.....	23
2.1 PRAŽSKÁ KONZERVATOŘ.....	23
2.2 GYMNÁZIUM A HUDEBNÍ ŠKOLA HL. M. PRAHY.....	28
2.3 KONZERVATOŘ JANA DEYLA.....	31
2.4 SHRNUTÍ	34
3 DOTAZNÍK.....	35
3.1 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKU PRO VYUČUJÍCÍ.....	36
3.2 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKU PRO STUDENTY.....	39
3.3 SHRNUTÍ	42
3.4 CELKOVÉ VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ	43
4 DEFINICE POJMU HARMONIE U NĚKOLIKA AUTORŮ	47
5 VLASTNÍ STRUKTURA VÝUKY HARMONIE	51
5.1 SCHÉMA NÁVRHU POSLOUPNOSTI TÉMAT VE VÝUCE HARMONIE	55
ZÁVĚR	57
PRAMENY A LITERATURA	58
PŘÍLOHY.....	60

Úvod

Výuka harmonie tvoří nedílnou součást hudebněteoretických předmětů na konzervatoři. Studenti se s ní setkávají během studia a rozšiřují své znalosti nejen v teoretické stránce výuky, nýbrž také praktické.

Ve své práci se snažím charakterizovat současnou podobu výuky harmonie na několika typech středních škol. Záměrně se zaměřuji pouze na některé školy středoškolského stupně, konkrétně na Pražskou konzervatoř, Gymnázium a hudební školu hl. m. Prahy a na Konzervatoř Jana Deyla a střední školu pro zrakově postižené. Je to především z toho důvodu, že všechny tři typy se zaměřují na středoškolské vzdělání a každá z uvedených škol je specifická. Pražská konzervatoř vznikla jako první a podle jejího vzoru postupně vznikaly i další konzervatoře. Gymnázium a Hudební škola hl. m. Prahy je v České republice jediná svého druhu. Studenti se kromě hudby musí též intenzivně věnovat společenskovědním oborům na úrovni gymnázia. Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené je specifická především tím, že učitelé pracují se zrakově postiženými studenty. Nabízí se samozřejmě možnost zahrnout do výběru též Mezinárodní konzervatoř Praha, či Konzervatoř Jaroslava Ježka. Nechtěla jsem, aby má práce byla pouze popisná, ale aby věnovala detailnější pozornost hudebně-teoreticko-metodologické oblasti. Proto mnou zvolený výběr škol je právě tento.

Cílem mé práce je podat ucelenou charakteristiku o výuce harmonie na třech různých typech škol, přičemž historie, popis škol a Školní vzdělávací program budou pouze doplňujícími informacemi. Dále přiblížím, jakým způsobem je chápán termín harmonie v obecném povědomí v rámci výuky a jak jej chápu já. Pokusím se také představit vlastní návrh struktury výuky harmonie a začlenit jednotlivá témata do hudebněteoretického kontextu. Ráda bych zdůraznila, že se záměrně jedná o práci, jež má pedagogický i hudebněteoretický cíl. K pedagogickému cíli by měla směřovat první část, tedy srovnání jednotlivých škol a struktury výkladu jednotlivých učitelů. Část druhá bude sledovat určitý hudebněteoretický cíl v přiblížení termínu

harmonie, vlastní definice harmonie, a vlastní struktury harmonie jako hudebněteoretické disciplíny.

Jako autorka bych byla ráda, kdyby má práce sloužila jako srovnávací dokument o koncepci jednotlivých škol a zároveň motivovala nejen studenty k přemýšlení nad jednotlivými tématy předmětu harmonie, ale také nad samotným pojmem harmonie. Byla bych též ráda, kdyby má práce byla v budoucnu doplňkovým materiálem nejen pro studenty, kteří se zajímají o výuku, či předmět harmonie, ale též pro širší okruh zájemců.

1 Charakteristika jednotlivých škol

V této kapitole se nejprve zaměřím na stručnou historii jednotlivých škol a následně uvedu jejich stručnou charakteristiku. Samotná výuka harmonie bude obsažena ve třetí podkapitole, ve které zmíním nejen vyučující, dotaci hodin harmonie pro jednotlivé ročníky a Školní vzdělávací program, nýbrž také, jakým způsobem jsou studenti rozdělení, a dotknu se také výuky moderní harmonie. Závěrečná podkapitola bude obsahovat informace o literatuře, ze které vyučující čerpají. Z důvodu lepší přehlednosti a větší systematičnosti práce se zaměřím nejprve na *Pražskou konzervatoř*, u které rozepíši jednotlivé podkapitoly. Následně budu postupovat stejným způsobem též u *Gymnázia a Hudební školy hl. m. Prahy a Konzervatoře Jana Deyla a střední školy pro zrakově postižené*.

1.1 Pražská konzervatoř

1.1.1 Stručná historie

Pražská konzervatoř vznikla jako první konzervatoř ve střední Evropě. Byla založena v dubnu roku 1808 svoláním hudbymilovné šlechty a měšťanstva, jež je dodnes považováno za zakládací listinu Pražské konzervatoře. I přes podporu a finanční příspěvky podporovatelů byly snahy pro plný provoz přerušeny napoleonskými válkami. První školní rok byl tedy zahájen až tři roky po jejím založení, tedy v dubnu roku 1811. Zpočátku však škola neměla svou budovu, tudíž učitelé vyučovali ve vlastních bytech. Na podzim téhož roku se škola usídlila v dominikánském klášteře sv. Jiljí. Výuka byla nejprve určena pro děti mladší deseti let. Od roku 1816 se do učebního procesu přijímaly také starší děti. V roce 1817 se ke studiu orchestrálních nástrojů připojil taktéž zpěv. V dalších letech zažila škola velký rozvoj v oblasti pražského hudebního života, především díky účasti studentů na mnoha koncertech a výpomoci studentů v profesionálních orchestrech. Roku 1866 se o místo ředitele konzervatoře neúspěšně ucházel Bedřich Smetana. Ve výběrovém řízení zvítězil Josef Krejčí, ředitel *Varhanické školy*. V roce 1884 jej vystřídal Antonín Bennewitz, významný houslový pedagog. Škola získala nové prostory pro výuku

v budově Rudolfiny, a v roce 1890, kdy došlo ke sloučení s Varhanickou školou, se začaly vyučovat další hudební obory a to klavír, varhany, skladba a dirigování. V roce 1901 – 1904 se stal ředitelem Antonín Dvořák, který na škole nejprve působil jako profesor skladby. V roce 1918 přišla konzervatoř o prostory v Rudolfinu a na určitý čas sídlila opět v klášteře, tentokrát benediktském. Téhož roku byla taktéž zestátněna. Rok poté došlo opět k dalšímu rozšíření, tentokrát o dramatickou školu pro výuku činoherního herectví. Po druhé světové válce pak vzniklo taneční oddělení, které je od roku 1980 osamostatněno pod samotným názvem *Taneční konzervatoř*. V roce 1986 bylo založeno oddělení populární hudby, které studentům nabízelo dva obory, a to zpěv a skladbu. Mezi významné osobnosti pražské konzervatoře patří především Antonín Dvořák, Vítězslav Novák, Josef Suk, Václav Talich, Otakar Ševčík, Bohuslav Martinů, Václav Holzknecht, a mnoho dalších významných osobností.

1.1.2 Stručná charakteristika školy

Pražská konzervatoř poskytuje středoškolské a vyšší odborné vzdělání ve všech oborech orchestrálních nástrojů, dále ve hře na akordeon, kytaru, klavír, varhany, zpěvu, skladbě, dirigování a herectví. Jejím cílem je výchova profesionálních hudebních a divadelních umělců. Šestileté studium je ukončeno absolventskou zkouškou. Počet studentů se pohybuje okolo šesti set a počet pedagogů převyšuje dvě stě. *Pražská konzervatoř* nabízí možnost placených kurzů pro zahraniční studenty, či přípravné kurzy pro zájemce o studium. Studenti mají během studia možnost účastnit se mnoha koncertů, národních a mezinárodních soutěží. Škola má vlastní symfonický, smyčcový a barokní orchestr, činoherní a operní soubor, a také mnoho komorních souborů.

V současné době škola sídlí ve třech různých budovách. Hlavní budova je v ulici Na Rejdišti 77/1, na Starém Městě v Praze 1.

1.1.3 Výuka harmonie

V této kapitole se zaměřím pouze na vyučující, kteří předmět harmonie učí v letošním roce. Záměrně se zaměřuji na letošní školní rok, aby uvedené informace byly co nejaktuálnější. Předmět harmonie vyučují tito vyučující – MgA. Lenka Novotná, Mgr. Bohuslav Řehoř, Mgr. Martin Šochman, prof. MgA. Hanuš Bartoň a doc. MgA. Otomar Kvěch. Studenti jsou rozděleni podle studijních oborů. Poslední dva zmínění pedagogové se zaměřují na výuku tzv. specialistů¹. V následující tabulce bych ráda uvedla hodinovou dotaci výuky harmonie, která není jednotná. Specialisté mají jinou hodinovou dotaci, než ostatní obory.

a) Platnost pro studenty dechového a smyčcového oddělení, dále pro studenty hry na klavír, populárního a klasického zpěvu.

Ročník	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Dotace		2	2			

b) Platnost pro studenty oboru skladba, dirigování, aranžování populární hudby a hra na varhany.

Ročník	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Dotace	3	3				

1.1.3.1 Školní vzdělávací program

Pro celkovou celistvost mé práce se zaměřím na hlavní obsah Školního vzdělávacího programu v předmětu harmonie, platného od 1. září 2012.

Učivo je vybráno ve vztahu k profilu absolventa. Zahrnuje například podstatné jevy diatonické a chromatické harmonie od vedení hlasů, přes spojování akordů, harmonické funkce, melodické tóny, septakordy, vícezvuky, modulace, alterace, a úvod do harmonie 20. století. Zde bych ráda upozornila, že studenti se moderní harmonii

¹ Jedná se o studenty studující obory skladba, dirigování, aranžování populární skladby, a hra na varhany.

věnují v samostatném stejnojmenném předmětu, jenž se vyučuje ve čtvrtém ročníku. „*Výuka harmonie obecně směřuje k tomu, aby studenti dovedli vytvářet vlastní melodicko-rytmické sestavy, harmonizovat melodii a bas na principu klasicko-romantické harmonie, demonstrovat harmonické jevy v hudebních dílech, zahrát na klávesový nástroj harmonickou kadenci a demonstrovat na něm probírané harmonické jevy, a sluchem rozpoznat harmonické jevy.*“²

V tomto místě se zastavme nad otázkou, na kterou mohou vyučující narazit při výuce. Proč se klade důraz na klasicko-romantickou harmonii, když se na konzervatořích vyučuje moderní hudba, či jazz? Nebo nad otázkou studentů, proč se v dnešní době učíme o pravidlech, když v dnešní době neplatí?

Je nutné si v začátku úvahy uvědomit, že pravidla se začala vyvíjet až na základě dobové praxe. Teorie tedy poněkud za praxí zaostávala. Na základě analýz mnoha světových autorů se pravidla postupně formulovala. A i když žijeme v jiné době a jsme obklopeni moderní hudbou, vždy je dobré opírat se o klasická pravidla, abychom byli schopni pochopit ta moderní. Moderní hudba též navazuje na hudbu klasickou, a jelikož je výuka určitá forma hry, i v ní existují platná pravidla, stejně jako například ve hře v šachy. Kdyby pravidla nebyla, hudba jednotlivých slohových období by neměla své charakteristické znaky, díky kterým se dá poznat. Pravidla existují v každém typu hudby, ať už se jedná o středověkou hudbu, či například dodekafonickou skladbu, avšak daná pravidla se vztahují vždy ke konkrétní struktuře.

1.1.3.2 Literatura užitá ve výuce harmonie

Literatura předmětu harmonie je velmi obsáhlá. V dnešní době je dostupné mnoho české, i světové literatury. Pokud bych měla ve své práci okomentovat všechny publikace, těžiště mé práce by se přesunulo na téma hodné samostatné práce. Ve své práci uvedu tedy pouze takové tituly, se kterými vyučující harmonie na dané škole

² Školní vzdělávací program Pražské konzervatoře pro obory 82-45-P/01 Zpěv a 82-44-P/01 Hudba.

pracují, či z nich čerpají a okomentují jejich výhody, popřípadě nevýhody.

Jak jsem měla možnost zjistit, téměř všichni vyučující³ primárně v hodinách harmonie čerpají z publikace Jaroslava Kofroně: *Učebnice harmonie*⁴.

V úvodu publikace autor zmiňuje, že svým materiálem se obrací převážně k hudebním amatérům, či samoukům a zároveň doporučuje čtenářům rozšířit informace o publikaci Zdeňka Hůly *Nauka o harmonii*⁵. Kofroň začíná publikaci kapitolou *Stupnice*, u kterých popisuje jednotlivé druhy, a v praktických schématech čtenářům vysvětluje, jakým způsobem je daná stupnice vystavěna. Dále následují kapitoly *Intervaly, Akordy, Harmonie a tónina, Kvintakordy v tónině dur a moll, Hlavní kvintakordy a jejich funkce, Čtyřhlas, Čtyřhlasá úprava hlavních kvintakordů* a další. Autor obecně nejprve zmiňuje výklad látky, dále uvádí praktické ukázky, či schémata a kapitoly jsou vždy provázeny cvičnými otázkami k dané látce. Výhodou publikace je *Pracovní sešit*, díky kterému mají čtenáři možnost dané úkoly si vypracovat přímo v praxi. Jako nevýhodu spatřuji stručnost publikace, jejíž výklad je omezen pouze na nejobecnější informace. Domnívám se, že autor publikaci zamýšlel velmi obecným způsobem, aby jí porozuměli především amatéři. Možná proto se také omezuje pouze na klasicko-romantickou harmonii a nevěnuje se harmonii moderní. Též se domnívám, že autor při psaní publikace vycházel pouze z výše zmíněné publikace Zdeňka Hůly, jelikož na ostatní autory v průběhu publikace neodkazuje.

Celkově namě publikace zanechala průměrný dojem. Vzhledem k množství možností publikací, ze kterých mohl autor čerpat, je mezi ostatními stručná a obyčejná.

³ Výjimku tvoří vyučující *specialistů* – viz výše.

⁴ Kofroň, Jaroslav. *Učebnice harmonie*. 4. vyd. Praha: Supraphon, 1968. 195 s.

⁵ Hůla, Zdeněk. *Nauka o harmonii*. Methodika. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956. 423 s.

1.2 Gymnázium a Hudební škola hl. m. Prahy

1.2.1 Stručná historie

Historie *Gymnázia a Hudební školy hl. m. Prahy* je poněkud specifická. Jak již název školy naznačuje, jedná se o netypický druh školy. Její historie sahá do roku 1950, kdy byla založena *Vzorová hudební škola*, jež sídlila ve Voršilské ulici. Měla vytvářet vzor učebních osnov pro základní umělecké vzdělání. V 60. letech 20. století se škola stala lidovou školou umění a jako první její porevoluční ředitel byl zvolen Mgr. Jan Vychytil. Od roku 1992 je zřizovatelem školy hlavní město Praha.

Významným rokem v historii školy je rok 1994, kdy byla škola zapojena do projektu hudebních tříd místních městských škol a to konkrétně *Gymnázia Jana Nerudy*, jejímž ředitelem byl v té době RNDr. František Kopecký a *Hudební školy hl. m. Prahy*, jejímž ředitelem byl Mgr. Jan Vychytil. Byl tedy naplněn záměr, pokusit se zformovat studium hudby v rámci gymnaziálního studijního programu. Oba ředitelé se však potýkali s problémem společné vhodné budovy, jež by sloužila jak studentům gymnázia, tak i žákům základní umělecké školy. Nynější budova na Komenského náměstí 400/9 v Praze 3 měla být původně zrušena, avšak Magistrát hl. města Prahy školu zaštilil a zrekonstruoval ji. Mezi oběma školami se rozvinula dlouhodobá spolupráce a tím vznikla škola gymnaziálního typu, se zaměřením na hudební vzdělání a škola se zaměřením na základní umělecké vzdělání.

1.2.2 Stručná charakteristika školy

Na rozdíl od výše zmíněné Pražské konzervatoře je studium na této škole osmileté⁶. Těchto osm let je rozděleno na dvě etapy. V první etapě⁷ mají všichni studenti totožný učební plán. Na konci této etapy jsou na základě zkoušky z nástroje rozděleni do dvou paralelních tříd. Třída A je speciální, akcentující důraz na hudební složku výuky. Třída B je obecná, určena spíše pro žáky gymnaziálního typu. Její osnovy

⁶ Dříve však pouze čtyřleté.

⁷ Od primy do kvarty.

zahrnují též hudebněteoretické předměty, avšak v nižší hodinové dotaci.

Gymnázium a Hudební škola hl. m. Prahy nabízí zájemcům možnost studia strunných nástrojů, konkrétně hry na housle, violu, violoncello, kontrabas, harfu a kytaru, klávesových nástrojů ve hře na klavír, cembalo, varhany, dechových nástrojů ve hře na hoboj, zobcovou a příčnou flétnu, klarinet, fagot, saxofon, trubku, lesní roh, pozoun a tubu, a ostatních nástrojů ve hře na bicí nástroje a sólový zpěv. Škola má svůj symfonický orchestr, komorní soubor *Collegium Instrumentalis*, orchestr malých dětí s názvy *Giovanni Archi di Praga* a *Piccoli Archi di Praga*, pěvecký sbor *Zvoneček* a *Bubureza*, a také jazzový orchestr *Bigband Plus*. Studenti mají možnost vystupovat na mnoha koncertech i národních, či mezinárodních soutěžích a reprezentovat tak svou školu.

1.2.3 Výuka harmonie

Z důvodu rozdělení studentů na dvě paralelní třídy, je samostatný předmět harmonie vyučovaný pouze ve třídě A. V letošním roce ji vyučuje prof. MgA. Vladimír Tichý, CSc. a prof. PaedDr. Miloš Hons, Ph.D. V učebním plánu třídy B sice není předmět harmonie samostatnou hudebněteoretickou disciplínou, avšak studenti se s ní seznámí v hodinách hudební teorie. Tu v letošním roce vyučuje MgA. Tomáš Krejča, Ph.D. V následující tabulce jsou uvedeny dotace jednotlivých hodin pro výuku hudební teorie a ve třídě A navíc dotace jednotlivých hudebněteoretických předmětů.

a) Dotace hodin hudební teorie třídy A.

Ročník	5.	6.	7.	8.
Harmonie	2	2	2	2
Kontrapunkt		1	2	2
Hudební formy	2	2	2	2

b) Dotace hodin hudební teorie třídy B.

Ročník	5.	6.	7.	8.
HT celkem	2	2	2	1

Ráda bych ještě doplnila, že třída A má kromě předmětu harmonie též další hudebněteoretické předměty, jako jsou kontrapunkt a hudební formy. Každý předmět je vyučován samostatně. Třída B toto rozdělení nemá, avšak se všemi předměty se žáci v hodinách hudební teorie seznámí.

1.2.3.1 Školní vzdělávací program

Cílem výuky harmonie je osvojení harmonického myšlení, a to jak po stránce teoretické, tak po stránce praktické. Přispívá k rozvoji tvořivých schopností, fantazie, invence a sluchové představivosti, a tvoří tak (s ostatními hudebněteoretickými předměty) protiváhu oboru hry na nástroj či zpěvu. Předmět harmonie rozvíjí racionální analytické schopnosti, a prohlubuje orientaci žáků v kompoziční struktuře studovaných skladeb. Umožňuje bezpečné ovládnutí tonálně funkční klasicko-romantické harmonie teoreticky i prakticky a poskytuje informace o principech hudby 20. století⁸.

U Pražské konzervatoře jsem zmínila, že předmět *Moderní harmonie* je vyučován samostatně. Na *Gymnáziu a Hudební škole hl. m. Prahy* je moderní harmonie zahrnuta do předmětu harmonie a není tím tedy vyučovaná jako samostatný předmět.

1.2.3.2 Literatura užitá ve výuce harmonie

Oba vyučující ve výuce primárně čerpají z publikace Vladimíra Tichého: *Harmonicky myslet a slyšet*⁹. Jedná se o učební materiál, který vznikl záměrně pro studenty *Gymnázia a Hudební školy hl. m. Prahy*. Jelikož je autor publikace též vyučujícím na zmíněné škole, vytvořil pro své studenty komplexní učební materiál, který obsahuje

⁸ Školní vzdělávací program Gymnázia a Hudební školy hl. m. Prahy pro obory 82-45-P/01 Zpěv a 82-44-P/01 Hudba.

⁹ Tichý, Vladimír. *Harmonicky myslet a slyšet*. Praha: Akademie múzických umění, 1996. 267 s. Knižnice Metodického centra. ISBN 80-858-8310-4.

nejen teoretický výklad, nýbrž také různé notové příklady a konkrétní praktická cvičení. Ráda bych ocitovala několik vět, které Tichý použil v úvodu své publikace, a zároveň je zdůraznil ve svém článku *Hudební teorie v rámci učebního plánu hudební větve pražského Gymnázia Jana Nerudy*:

„Někteří harmonicky myslí, ale neslyší. Jiní harmonicky slyší, ale nemyslí. Mnozí harmonicky nemyslí ani neslyší, jen se učí poučky. Naším cílem je – učit se harmonicky myslet i slyšet.“¹⁰

Když nyní přistoupím k samotné publikaci, ráda bych nastínila její stručný přehled. Publikace je rozčleněna do dvou částí. První z nich je zaměřena na klasickou harmonii, druhá (kratší část), je zaměřena na úvod do harmonie 20. století. Jednotlivé kapitoly jsou podrobně členěny do lekcí. Každá obsahuje systematický výklad a příklady k rozboru. Pojednávají nejprve o jednotlivých harmonických principech klasické harmonie. Jedná se například o lekci *Základní harmonický materiál, Stupnice a tónina, Úplná soustava tónin dur a moll*, dále *Harmonická věta*, které autor věnuje několik hlavních kapitol. Nejprve se zaměřuje na základní pracovní pravidla, způsoby procvičování, či například s kvintakordy na vedlejších stupních tóniny, aj. Závěrečná kapitola první části obsahuje také dodatek ke klasické harmonii, ve které se autor zmiňuje o modálních postupech v melodii a harmonii, o celotónových útvarech melodických a harmonických, o chromatických mediantách a využití kvartových akordů. Druhá část publikace nese následující názvy kapitol. Jedná se o *Harmonický materiál hudby 20. století, Akordy o volné intervalové stavbě, Principy organizace harmonické struktury hudby 20. století. Tonalita, Modalita a Serialita*.

Publikace obsahuje též přílohy, do kterých autor začlenil doplňující příklady pro sekvence a rovněž možnosti rozvodu a použití zmenšeného septakordu jako akordu na VII. stupni harmonických tónin a jako akordu alterovaného.

¹⁰ Tichý, Vladimír. *Hudební teorie v rámci učebního plánu hudební větve pražského Gymnázia Jana Nerudy*. In Tesař, Stanislav a Steinmetz, Karel (ed.). *Hudební pedagogika a výchova – minulost, přítomnost, budoucnost*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, str. 176. ISBN 80-244-0826-0

Tento učební materiál je velmi přehledný a systematický. Jak si lze všimnout v seznamu literatury, autor publikace čerpal z množství jiných učebnic harmonií, a také množství statí, studií a ostatních publikací. Publikace čítá celkem 297 stran a vyučující z ní intenzivně čerpají. Tím, že obsahuje množství cvičení a praktických příkladů, vyučující může studentům zadat úkol, aniž by jej psal na tabuli, či diktoval. Ulehčí tím čas sobě, i studentům, a může se více soustředit na výklad, či analýzu v hodině.

1.3 Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené

1.3.1 Stručná historie

Historii školy datujeme do roku 1910, kdy vznikl Deylův *ústav pro slepé* v oboru očního lékařství, jež založil MUDr. Jan Deyl. V této době již existovaly dva další ústavy¹¹, jež však byly zaměřeny pečovatelsky. Rok po založení ústavu bylo do jeho studijního programu zařazeno studium hudby, jež mělo žáky připravit na profesi učitele hudby a ladiče klavírů. V období po 2. světové válce došlo k zestátnění a diferenciaci jednotlivých ústavů. Od roku 1948 byla hudebním vzděláváním pověřena *Hudební škola pro nevidomé* při Deylově ústavu pro slepé. Škola procházela během dalších let několika změnami v názvu. Od roku 1960 existovala *Střední hudební škola internátní pro mládež s vadami zraku* (SHŠI), a *Odborná ladičská škola pro mládež s vadami zraku* (OHŠI). Další změna názvu proběhla v roce 1976, kdy se škola přejmenovala na *Konzervatoř pro zrakově postiženou mládež a Odbornou ladičskou školu pro zrakově postiženou mládež*. Roku 1992 se do názvu opět vrátilo jméno Jana Deyla, a škola měla název *Konzervatoř a ladičská škola Jana Deyla* (KLSJD). Nynější název, tedy *Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené*, se ustálil v září roku 2006. Od založení Deylova ústavu až do současnosti škola sídlí na Maltézském náměstí 14 v Praze 4.

¹¹ Ústav pro zrakově postižené na Hradčanech a Klárův ústav. Oba však byly německé.

1.3.2 Stručná charakteristika školy

Studium na *Konzervatoři Jana Deyla* je šestileté, tedy totožné s jiným typem konzervatoře. Zájemci mají možnost studia v oborech hudba a zpěv, konkrétně v oborech hra na klavír, akordeon, varhany, housle, violu, violoncello, kontrabas, kytara, zobcová flétna, příčná flétna, klarinet, trubka, pozoun, lesní roh, tuba, bicí nástroje, klasický a populární zpěv. *Střední škola pro zrakově postižené* nabízí obor Ladění klavírů a kulturní činnost a Ladění klavírů a příbuzných nástrojů. Studium je čtyřleté, ukončeno maturitní zkouškou. Škola spolupracuje nejen s velkým počtem speciálních škol pro zrakově postižené, nýbrž také s pedagogickými centry pro zrakově postižené¹². Významným partnerem jsou též základní umělecké školy, speciální školy a *Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR (SONS)*¹³. Studenti mají možnost účasti na mnoha koncertech a akcích. Mnoho z nich probíhá v rámci projektu *Hudba ve tmě*¹⁴. Díky zapojení do mnoha projektů škola získává zájem mnoha studentů a dělá reklamu široké veřejnosti.

1.3.3 Výuka harmonie

Předmět harmonie vyučuje v letošním roce MgA. Ondřej Štochl a MgA. Miroslav Kubička. Studenti v ročníku nejsou rozděleni podle oborů. Počet žáků ve třídě je nižší, tudíž výuka obecně hudebněteoretických předmětů je více individuální. Tento přístup je výhodný, jelikož žáci s vadami zraku potřebují velmi individuální přístup. Počet studentů v ročníku se pohybuje kolem deseti, ne však každý student má zrakové postižení. Výuka harmonie je obtížná především z důvodu zrakových odlišností jednotlivých potřeb studentů. V následující tabulce uvedu dotace hodin harmonie pro jednotlivé ročníky.

¹² Například Raná péče ČR, Asociace rodičů zrakově postižených dětí.

¹³ Díky ní mohou děti se zrakovým postižením získat například znalosti v oblasti bodového notopisu.

¹⁴ Jedná se o setkávání dětí se zrakovým postižením, kurzy pro zrakově postižené, či například školení učitelů ZUŠ.

a) Platnost pro všechny studenty Konzervatoře Jana Deyla.

Ročník	1.	2.	3.	4.
Dotace		2	2	2

1.3.3.1 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program pro výuku harmonie na *Konzervatoři Jana Deyla* je shodný pro studijní obor Zpěv a Hudba. Jeho cílem je především rozvoj základních myšlenkových operací žáků¹⁵ a dále rozvoj dovedností žáků propojovat pamětní učení s logickými principy a elementárními sluchově-estetickými vjemy. Důležitým cílem je především rozvinout u žáků harmonické cítění, a chápat harmonii jako charakteristickou a formotvornou složku, spojenou s hudební řečí určitých slohových období. Důraz se klade též na praktické schopnosti harmonizace melodie a harmonickou analýzu hudby konkrétních slohových etap.¹⁶

1.3.3.2 Literatura užitá ve výuce harmonie

Oba vyučující vycházejí z již výše zmíněné publikace Jaroslava Kofroně¹⁷. V hodině z ní čerpají, studentům z publikace zadávají úkoly. Jelikož jsem publikaci komentovala v předchozí kapitole, zaměřím se na další publikaci, ze které ve výuce čerpá Miroslav Kubička. Jedná se o *Nauku o harmonii* Zdeňka Hůly¹⁸.

Publikace obsahuje dva svazky. První z nich je zaměřen na metodiku, druhý pak na úlohy. Samotný učební materiál je poněkud rozsáhlý, čítá celkem 423 stran. Publikace je rozčleněna do celkem třicetipěti kapitol. Prvních dvacetšest kapitol je zaměřeno na oblast diatoniky, ostatní pak na oblast chromatiky. Každá kapitola se věnuje několika konkrétním jevům v klasické harmonii. Například kapitola 1 pojednává o tónice v melodii a v harmonické větě, o akordech kvintové příbuznosti, o hlavních kvintakordech v durové a přirozené mollové

¹⁵ Především abstrakce, třídění, či srovnávání.

¹⁶ Školní vzdělávací program Konzervatoře Jana Deyla pro obory 82-45-P/01 Zpěv a 82-44-P/01 Hudba.

¹⁷ Viz kap. 1.1.3.2

¹⁸ Hůla, Zdeněk. *Nauka o harmonii*. Methodika. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956. 423 s.

tónině, a o samotném pojmu harmonie. Z oblasti chromatiky zmíním například kapitolu 35, která pojednává o tonalitě, rozšířené tonalitě a atonalitě, polytonalitě a polyharmonii, a paralelismech v novější hudbě. Předností této publikace je množství notových příkladů, které vhodně dokreslují samotný autorův výklad. Za nevýhodu bych považovala její rozsah a také zastaralost. Publikace vznikla v roce 1956, kdy byl v Československu značný nedostatek odborných hudebních příruček. Publikace vznikla na základě poptávky zájemců a měla za cíl vysvětlit čtenářům problematiku nauky o harmonii. Z tohoto důvodu slouží vyučujícím jako cenný učební materiál, o který mohou vlastní výklad v hodině obohatit. Studenti o publikaci vědí, ovšem v hodině mají připravenou výše zmíněnou publikaci Jaroslava Kofroně. Miroslav Kubička svůj výklad dále obohacuje o publikaci Vladimíra Tichého¹⁹.

¹⁹ Viz kap. 1.2.3.2

2 Náslechové hodiny

Druhou kapitolu jsem pojala více prakticky. Vzhledem k názvu práce je tato kapitola nezbytná. Během přípravy práce se mi podařilo účastnit se několika hodin harmonie na všech výše zmíněných typech škol všech vyučujících. Cílem této kapitoly je konkrétní přiblížení jedné vybrané hodiny harmonie a následně vlastní komentář. Detailnější výběr jedné hodiny harmonie je záměrný, má být určitým příkladem hodiny harmonie konkrétního vyučujícího. V analýze výuky budu postupovat systematicky, zachovám proto členění z předchozí kapitoly a vyučující seřadím dle aktuálních ročníků, jež vyučují v letošním roce. Budu se snažit též vysledovat, do jaké míry jsou zastoupeny jednotlivé složky výuky²⁰ a jaká je samostatnost žáků ve výuce.

2.1 Pražská konzervatoř

Nejprve se zaměřím na výuku Otomara Kvěcha, u kterého jsem měla možnost absolvovat náslechovou hodinu prvního ročníku. Jednalo se o tzv. specialisty²¹. Tématem hodiny harmonie této třídy byla modulace. Vyučující se zaměřil nejprve na výklad, ve kterém však dané informace rovnou prakticky hrál na klavír. Studenty seznámil také s tóninovým skokem, který též prakticky zahrál. Při praktických ukázkách vyučující zařadil příklady hudby světových skladatelů, aby studentům ukázal, že se stále v praxi využívá. Dále vyučující zaznamenal na tabuli konkrétní notový příklad modulace a vysvětlil postup při jejím tvoření. Po konkrétním vysvětlení zápisu zadal studentům úkol, aby se pokusili vytvořit modulaci z tóniny G dur do tóniny D dur. Studenty nechal samostatně pracovat a následně jim vytvořenou modulaci zkontroloval, a opatřil vlastním komentářem. Při kontrole příkladů studenty upozorňoval na případné chyby v pravidlech postupů hlasů, popřípadě navrhnul další možnost řešení.

Po správných příkladech modulace vyučující zadal studentům, aby se pokusili ještě vytvořit modulaci z tóniny F dur do tóniny Es dur. Při

²⁰ Mám na mysli domácí přípravu, opakování z minulé hodiny, samotný výklad, procvičování u tabule, či u klavíru, a analýza harmonických jevů.

²¹ Jedná se o studenty v oborech skladba, klavír, varhany.

té příležitosti studentům na tabuli prakticky pro představu znázornil, jak mají postupovat při hledání společných tónů obou stupnic.

Hodina harmonie v této třídě byla převážně praktická. Vyučující vždy všechny informace buď prakticky zahrál na klavír pro lepší představu, či je znázornil na tabuli do notových příkladů. Studenti byli pohotoví při samostatné práci a k práci přistupovali tvůrčím způsobem. Vyučující individuálně ke každému studentovi přistupoval a společnými silami komentovali konkrétní příklad.

Co se týče dalších vyučujících harmonie, zaměřím se dále na Martina Šochmana, který v letošním roce vyučuje harmonii ve druhém ročníku v oboru hra na klavír, hra na bicí nástroje a hra na kytaru.

Úvod hodiny patřil rozdáni písemných prací z předchozí hodiny. Ta se týkala analýzy *Preludia C dur* z prvního dílu *Temperovaného klavíru* Johanna Sebastiana Bacha. Studenti v ní měli za úkol analyzovat část preludia a označit harmonické funkce pomocí kytarových značek. Vyučující všechny akordy postupně hrál na klavír a studenti si práce ještě samostatně kontrolovali, popřípadě dopsali správnou kytarovou značku. Jelikož se v průběhu analýzy objevily též mimotonální dominanty, vyučující žáky namátkově v lavici zkoušel, například:

„Jak bude vypadat mimotonální sedmý stupeň ke druhému stupni v tónině F dur? Jak bude vypadat mimotonální sedmý stupeň k šestému stupni v tónině D dur?“

Studenti pohotově reagovali a vyučující zatím připravil cvičení na tabuli. Jednalo se o procvičování klamného spoje, kde studenti doplňovali akordy v určité tónině. Všechny příklady vyučující hrál na klavír. Po krátkém procvičení na tabuli se vyučující zaměřil na základní harmonickou kadenci²², a obohatil ji o průtah. Tím plynule navázal na jednotlivé typy melodických tónů a studenty vyzval k tomu, aby mu řekli, jak se jim říká. Na klavír zahrál předjímku, průchod, a následný akordický tón.

Závěr hodiny byl věnovaný informaci, že podle melodických tónů se taktéž rozeznávají jednotlivé typy kvartsextakordů. Vyučující dané

²² T-S-D-T – sled tóniky, subdominanty, dominanty a tóniky.

druhy hrál opět na klavír a studenti zkoušeli poznávat, o jaký druh kvartsextakordu se jedná.

Vyučovací hodina harmonie Martina Šochmana byla více procvičovací a opakovací. Studenti často analyzovali, či vypracovávali cvičení na tabuli. Nejednalo se tentokrát o výklad nové látky. Lze si všimnout, že vyučující postupuje praktickým způsobem, tedy se snaží, aby studenti co nejvíce získané informace uplatnili v praxi. Proto se též v písemné práci zaměřil na určení akordů pomocí kytarových značek, které uplatní jak studenti hry na klavír, na bicí, či hry na kytaru.

Pokud jde o druhý ročník, podařilo se mi navštívit také výuku Hanuše Bartoně a to konkrétně třídu specialistů. Výuka harmonie v této třídě je poněkud odlišná od jiných oborů. Vyučující výklad klasicko-romantické harmonie zahrnul do prvního ročníku, a během prvního pololetí druhého ročníku případné nejasnosti zopakoval, popřípadě dovysvětlil. Od teorie se vyučující nyní zaměřuje na praxi, a se studenty pracuje prakticky, i analyticky.

Úvod hodiny patřil domácímu úkolu, u kterého měli studenti vytvořit několik libovolných souzvuků, které obsahují interval m. 2, v. 2, v. 3 a č. 5²³ a jejich převraty. Vyučující nejprve vytvořené souzvuky zahrál, následně navrhoval společně se studenty různé úpravy, vhodné pro daný souzvuk. Nejprve bylo cílem upravit souzvuky do těsné rozlohy a na základě tohoto je všechny porovnat, a zjistit, které si jsou podobné, a to nejen zvukově, nýbrž také složením akordu, či společným intervalem, který zvukově akordy odliší. Studenti zároveň našli akord, který byl ze všech nejodlehlejší²⁴. Následně se vyučující zaměřil na jiné další úpravy, například, aby se akordy daly použít v tonálním systému, či naopak. Zdůraznil, že disonantní tón se může dát do vrchní polohy, a tím vytvoří barevnou odlišnost, a úpravě nebude vadit. Jednalo se o různé pokusy s úpravou akordů, které měly různý cíl. Vyučující se též zaměřil na instrumentaci a se studenty nacházel způsob, jak by se daný akord dal rozmístit do jednotlivých nástrojů a zároveň aby akord nejprve obsahoval disonantní prvky a průběžně se barevně změnil. Z tohoto zadání vznikla určitá „mikrofráze“, vhodná například pro téma kompozice 21. století.

²³ Označení intervalu malá sekunda, velká sekunda, velká tercie a čistá kvarta.

²⁴ Rozumějme nejméně podobný.

Po této analytické části měli studenti za úkol vytvořit melodickou linku o devíti tónech, s uplatněním jednoho zadaného preferovaného intervalu, který se musel v melodii vyskytnout celkem pětkrát. Vyučující dbal na to, aby byla vzniklá melodická linka něčím charakteristická. Závěr hodiny patřil analýze vzniklých melodií u klavíru. Vyučující se také zaměřil na harmonizaci melodie a též na možnosti vztahovosti k určitému tonálnímu systému.

Výuka harmonie Hanuše Bartoně je v této třídě odlišná. Velká část hodiny je analytická, a praktická u klavíru. Studenti se během hodiny aktivně zapojují. Jelikož se jedná o třídu převážně skladatelů, studenti mohou získané informace využít při tvorbě vlastních kompozic.

Ve třetím ročníku se mi podařilo navštívit hodiny Bohuslava Řehoře, a Lenky Novotné.

Bohuslav Řehoř pojal úvod hodiny jako hru kadence c moll s využitím frygického akordu. U třetího akordu, který byl na sníženém druhém stupni, se vyučující zastavil a žáků se zeptal, jakou církevní tóninu jim akord připomíná. Jednalo se o frygickou tóninu, jejímž charakteristickým intervalem je malá sekunda mezi prvním a druhým stupněm. Od tohoto intervalu se pak odvozuje i název kvintakordu, kterému se říká frygický.

Vyučující tedy dále navázal na výklad nové látky, kterým byl frygický kvintakord. Studenty seznámil s tím, že se jedná o akord, který je v kadenci zástupcem subdominantní funkce. Následně studenty seznámil s jednotlivými možnostmi zdvojení tónů a rozvodu akordu. Všechny varianty hrál na klavír a zapisoval na tabuli. K výkladu též dodal, že se nemusí vždy jednat o akord v mollové tónině, nýbrž také v durové. Jako nejvhodnější příklad zvolil postup $T - S^b - F - D - T^{25}$.

Závěr hodiny patřil diktování informací, které si studenti zapisovali do svých sešitů. Hodina harmonie byla výkladová a z části analytická. Studenti však nebyli zapojeni do výuky, vyučujícího pouze poslouchali a zapisovali si. Postrádala jsem jak práci studentů u tabule,

²⁵ Funkční označení pro postup tóniky, mollové subdominanty, frygického akordu, dominanty a tóniky.

tak i vlastní hru na klavír, či jakékoli dotazy. Výuka harmonie byla spíše monologem vyučujícího.

Výuka harmonie Lenky Novotné probíhala nejprve formou ústního zkoušení studentů. Ostatní žáci dostali mezitím za úkol vypracovat cvičení, které se týkalo harmonizace sopránové melodie²⁶. Zkoušení bylo zaměřeno na tyto konkrétní otázky:

„Co je to septakord? Jaké druhy rozeznáváme? Proč se nazývají hlavní septakordy? Jak vypadá kombinovaný rozvod? Co je to fundamentální bas? Jaký je nejpoužívanější nónový akord?“

Po krátkém zkoušení vyučující přistoupila k jednotlivým žákům a vypracovaná cvičení jim zkontrolovala, nejprve však pouze v lavici a až následně analyticky u klavíru. Následovalo jedno společné cvičení u tabule, které bylo zaměřeno opět na harmonizaci sopránu. Celé cvičení nakonec vypracoval jeden student, ostatní pracovali v lavici a do přemýšlení u tabule nebyli zapojeni. Po vypracování cvičení vyučující zahrála na klavír varianty jednotlivých studentů, kteří si pracovali samostatně v lavici.

Tématem hodiny byl úvod do modulace. Vyučující vysvětlila studentům, že se jedná o postup z jedné tóniny do tóniny druhé, přičemž přesun je organický. Seznámila studenty s různými typy modulací, a konkrétně se nejprve zaměřila na modulaci diatonickou. Studentům u tabule názorně ukázala, jakým způsobem modulace probíhá u přechodu z tóniny C dur, do tóniny G dur. Vyučující vysvětlovala také hledání společného akordu obou tónin, a vše znázorňovala na tabuli. Do výkladu modulací zahrnuje též pojmy tóninový skok, a vybočení, které s tématem úzce souvisí.

Dle mého názoru byla tato hodina harmonie málo pestrá. Žáci pracovali spíše samostatně, až na pár výjimek, například hraní příkladů na klavír. Společné cvičení obstaral jeden student, taktéž kontrola příkladů byla rychlá, bez podrobnější analýzy.

²⁶ Viz kapitola 1.1.3.2

2.2 Gymnázium a Hudební škola hl. m. Prahy

Jak jsem již v předchozí kapitole zmínila, výuku harmonie na škole vyučuje prof. MgA. Vladimír Tichý, CSc., a PaedDr. Miloš Hons, Ph.D. ve třídě A, ve třídě B pak MgA. Tomáš Krejča, Ph.D.

Tématem hodiny Vladimíra Tichého ve třídě kvinta A byla pravidla vedení dvojhlasu. Úvod hodiny probíhal formou namátkového zkoušení v lavici, přičemž vyučující seděl u klavíru, a dané otázky doplňoval názornou ukázkou pro lepší představu studentů. Pro lepší představu uvedu příklady otázek z úvodu této hodiny.

„Co znamená rovnoběžný pohyb? Jaké máme ostatní druhy pohybu? Jak rozumíme slovu antiparalelní? Jak pojmenováváme hlasy v úpravě kvintakordu?“

Studenti na dané otázky správně a rychle odpovídali a vyučující navázal opakováním tématu poloha a rozloha kvintakordů. Na tabuli byl příklad tří akordů a studenti měli pojmenovat daný akord. Například: *„Jedná se o kvintakord v kvintové poloze a těsné rozloze.“*

Následoval výklad nové látky. Tichý pojal výklad hravou formou. Zdůraznil, že je nutné si nejprve stanovit pravidla hry. Harmonie je totiž také hra, která je odvozena z hudební řeči klasicismu. Díky této hře poznáváme hudební řeč klasicismu. Tichý pro názornost provedl srovnání silničního provozu, kde existují určité zákazy, příkazy a doporučení. Totéž se týká pravidel harmonie. Následně vyučující odkázal studenty na publikaci *Harmonicky myslet a slyšet*²⁷, kde studentům u klavíru názorně ukazoval a popisoval jednotlivá povolení, zákazy a doporučení. Upozornil také, že existují určité výjimky. Na základě stanovených pravidel vyučující hrál na klavír různé příklady a žáci rozeznávali, který příklad je správný, a který chybný. Jelikož se jednalo o příklady z učebnice, žáci měli taktéž možnost vidět dané akordy vizuálně.

Po výkladu nové látky se vyučující zaměřil na čtyřhlasou sazbu akordů. Žáky seznámil se vzdáleností jednotlivých hlasů, jež je doporučena při tvorbě čtyřhlasu. V této souvislosti na tabuli znázornil, jak by se jednotlivé hlasy měly ve čtyřhlasu chovat. Soprán a bas mají být nejpohyblivějšími hlasy, alt a tenor pak spojovacím „tmelem“

²⁷ Viz kapitola 1.2.3.2

harmonické věty. Vyučující dále seznámil žáky se způsobem, jak by se mělo postupovat při úpravě kvintakordů. U klavíru hrál a popisoval, který interval je výhodné zdvojit, a který naopak ne. Obecné harmonické tvrzení doložil studentům příkladem z alikvótní řady, v níž se tercie objevuje až po primě a kvintě.

Závěr hodiny patřil analýze, kdy žáci dle učitelova zadání určovali rozlohu, polohu a zdvojení určitých tónů akordu. Domácí úkol byl trénink akordů v různých polohách a rozlohách.

Jak si lze povšimnout, výuka Tichého probíhala hravou formou. Žáci se během hodiny naučili pravidla vedení hlasů a díky srovnání s určitým druhem hry si lépe získané informace představili. Velkou výhodou ve výuce byla velká míra analýzy a názorných ukázek u klavíru, díky které měli žáci možnost si konkrétní pravidla uvědomit nejen teoreticky, nýbrž také prakticky pomocí sluchové představy. Tichý ve výuce využil všechny složky výuky. Úvod patřil krátkému zkoušení a opakování, následoval výklad, jenž tvořil podstatnou část hodiny. Výklad spojoval teorii s praxí, tedy ideální podobu výuky harmonie. Nechyběla taktéž procvičování naučené látky, a analýza hraných příkladů. Žáci byli pohotoví a odpovídali správně na zadané otázky.

Nyní bych ráda přiblížila hodinu harmonie druhého vyučujícího. Tématem hodiny Miloše Honse ve třídě septima A bylo využití frygického, lydického akordu a mediant při harmonizaci sopránové melodie. Úvod hodiny patřil generálbasovému cvičení na tabuli. Vyučující měl připravený chromatický harmonický postup, který vyplýval ze sledu mimotonálních dominant. Studenti byli vyvoláni k tabuli a každý doplnil několik taktů. Po vypracování cvičení byla jedna studentka vyzvána, aby doplněný celek zahrála na klavír. Vyučující ještě pro zajímavost doplnil, že tvrdošíjnějšímu postupu v basu se také říká *pasus durius culus*.

Po praktickém procvičení realizace generálbasu následovala analýza několika kadencí. Vyučující hrál na klavír sled několika akordů, postupujících od jednodušších, po složitější. Studenti měli za úkol napsat, o jaké postupy akordů se jedná. Pro příklad uvedu několik zahraničních kadencí.

T - S⁶ - D⁶ - T

T - VI - III - D⁴³ - T

T - III - D² - T⁶ - D⁴³ - T

Po analýze několika kadencí vyučující pokročil k další problematice. Zdůraznil, že výskyt nedoškálných tónů v melodii může znamenat různé možnosti akordů a jejich rozvodů. Vyučující se zaměřil na rozvod N⁶, L⁶, M^S, a M^{D28} a na tabuli připravil použití těchto nových akordů s basem při harmonizaci sopránu. Studenti byli vyvoláváni k tabuli a každý z nich se zaměřil na jeden typ rozvodu a nahlas komentoval celý postup. Vyučující měl tím zpětnou kontrolu, zda studenti pochopili správně výklad. Dá se říci, že se jednalo o rozšíření výkladu frygického a lydického akordu z minulé hodiny. Celé vyplněné cvičení bylo opět zakončeno přehráním na klavír.

Závěr hodiny patřil zadání domácího úkolu, kterým byla harmonizace vánoční koledy *Narodil se Kristus Pán*.

U výuky harmonie Honse převažovala práce u tabule a samostatná práce studentů, díky které si studenti upevnili získané informace z výkladu. Ve výuce nechybělo opakování z minulých hodin, dále rozšířený výklad frygického a lydického akordu, což bylo hlavním tématem hodiny a dále praktické procvičování na tabuli. Hodina byla doplňována o hraní cvičení na klavír, díky kterému si žáci též sluchově představili dané spoje. Oceňuji, že stejně jako výše zmíněný Vladimír Tichý, vyučující dbá na analýzu postupů akordů, díky které jsou studenti nuceni přemýšlet a sluchově si dané spoje vybavit.

Měla jsem možnost zúčastnit se ještě hodiny harmonie třídy septima B, kterou vyučuje Tomáš Krejča.

Úvod hodiny patřil opakování učiva předchozích hodin. Vyučující na tabuli vytvořil příklad a vyzval studenty, aby identifikovali, o co se jedná. V tónině G dur znázornil neapolský sextakord. Následně studenty namátkově zkoušel, o jaký akord se jedná a z čeho vznikl. V souvislosti s tímto se studenty krátce zopakoval alterace, ze kterých neapolský sextakord vychází.

²⁸ Subdominantní a dominantní medianty viz. Tichý, Vladimír. *Harmonicky myslet a slyšet*. Praha: Akademie múzických umění, 1996. 267 s. Knižnice Metodického centra. ISBN 80-858-8310-4.

Hlavním tématem hodiny byl frygický a lydický akord v širším kontextu. Vyučující na tabuli znázornil příklad obou akordů ve vztahu k tónice, a studentům vysvětlil jejich vztah vůči ní. Zmínil, že akordy jsou navzájem symetrické a jsou součástí harmonicko-funkčního systému. Studenty seznámil s pětifunkčním systémem v klasicko-romantické harmonii, k němuž patří akordy základních harmonických funkcí a jejich zástupci, mezi nimi pak i frygický a lydický akord. Vyučující dále na tabuli načrtl tabulku, která měla za cíl zprostředkovat studentům informaci, že neapolský a lydický kvintakord se dá považovat za zástupce subdominantní a dominantní funkce akordů. Na základě této tabulky vyučující studentům vysvětlil také možnosti rozvodu neapolského sextakordu a zmínil také účely možnosti užití akordu ve skladbě. Závěr hodiny patřil praktickému příkladu na tabuli, který studenti vyplňovali společně a analýze úvodu klavírní sonáty č. 14 „*Měsíční svit*“ Ludwiga van Beethovena. Volba tohoto příkladu byla záměrná, jelikož se ve skladbě objevuje právě neapolský sextakord.

Hodina harmonie v této třídě byla z větší části praktická. Nechyběl však ani výklad, ani analýza notových příkladů, důležitou roli sehrála kreativita studentů při práci. Oceňuji zapojení historického kontextu do výuky a častá přirovnání k běžným věcem, díky kterým mají studenti lepší představu o tom, proč se o daném tématu učí. Ráda bych zmínila, že i když jsou studenti ze třídy B, tedy ze třídy s nižší hodinovou dotací pro hudební teorii, ve třídě jsem nepocítila rozdíl oproti třídě A. Studenti byli aktivní, nad příklady přemýšleli a diskutovali je s vyučujícím.

2.3 Konzervatoř Jana Deyla

Nejprve se zaměřím na výuku Ondřeje Štochla, který v letošním roce vyučuje předmět harmonie v druhém ročníku. Výhodou je, že ve třídě je pouze jeden žák se zrakovým postižením, tudíž vyučující se mu může individuálně věnovat. Ostatní žáci netrpí závažným zrakovým postižením.

Úvod hodiny harmonie patřil kontrole domácího úkolu, kterým bylo cvičení přísného a volného spoje akordů a popis funkcí akordů.

Vyučující následně zkoušel v lavici studenty na známky. Jednalo se o následující otázky:

„Co je to poloha akordu? Co znamená těsná a široká harmonie? Je subdominanta a dominantna příbuzná? Jaké máme druhy příbuznosti a kolik mají příbuzné či nepříbuzné akordy společných tónů? Má subdominanta dostředivé napětí?“

Jelikož měli žáci v domácím úkolu problémy s rozvodem citlivého tónu, vyučující následně tento spoj s žáky procvičoval. Vyvolával každého studenta k tabuli a dal mu konkrétní příklad. Žák se zrakovým postižením psal příklady pomocí bodového notopisu a vyučující pohotově příklad opravoval a upozornil žáka na případné chyby. Po procvičení na tabuli se vyučující zaměřil na analýzu spojů příbuzných a nepříbuzných akordů. Studenti měli za úkol rozpoznat spoj T – D a T – S. Kadence vyučující hrál na klavír a postupně k nim přidával též vedlejší stupně. Studenty chtěl připravit na další hodinu, ve které měli tyto akordy vedlejších stupňů probírat. Zdůraznil, že každý z akordů má buď odstředivou, či dostředivou tendenci, stejně jak je tomu u subdominantního a dominantního akordu. Závěr hodiny patřil analýze jednotlivých poloh akordů a jejich příbuznosti. Vyučující spoje hrál na klavír a ptal se, o jakou polohu akordů se jedná a zdali jsou příbuzné, či nikoliv.

Hodina harmonie, které jsem se zúčastnila, byla více procvičovací a opakovací. Vyučující se zaměřil na nedostatky v domácím úkolu a důsledně je se studenty procvičil. Nechybělo zkoušení studentů na začátku hodiny a procvičování rozvodu citlivého tónu na tabuli. Žáci díky procvičování lépe látce rozuměli a příklady jim dělaly menší problém než v úvodu hodiny. Vyučující do výuky zapojuje taktéž sluchovou analýzu, jež je velmi důležitá pro představu spojů, obzvláště pak při výuce zrakově postižených jedinců. Kdybych se měla zamyslet nad doplněním výuky, studenty bych zapojila do hraní doplněných příkladů na tabuli. Domnívám se, že vlastní praktické přehrání by jim mohlo pomoci při tvorbě akordů a jejich spojování.

Nyní se zaměřím na výuku Miroslava Kubičky, u kterého jsem měla možnost navštívit výuku maturitního ročníku. Na rozdíl od předchozí třídy, je v této třídě větší počet zrakově postižených žáků, a

každý z nich má jiný typ postižení. Vyučující musí ke každému žákovi přistupovat velmi individuálně.

V návaznosti na chromatickou terciovou příbuznost, která byla tématem předešlé hodiny, vyučující doplnil téma o tzv. chromatické medianty²⁹, jemuž věnoval úvod hodiny. Ihned po vysvětlení žáky vyzval k tvoření akordů na základě jeho zadání a dané akordy hrál na klavír. Vyučující výklad doplnil o konkrétní notovou ukázkou, na které žákům demonstroval, že medianty hojně využívali též někteří světoví skladatelé³⁰.

Následující část hodiny patřila vypracování generálbasového cvičení z publikace *Učebnice harmonie*³¹. Studenti pracovali v lavicích a vzniklé akordy nahlas říkali vyučujícímu, který dané spoje hrál na klavír, popřípadě studenty opravil. Ve cvičení byl zahrnutý také klamný spoj a výše zmíněné chromatické medianty. Jednalo se o aplikaci výkladu na praktické použití. Vyučující studenty též vyzval, aby řekli, jaký sloh jim toto generálbasové cvičení připomíná. Každý z přítomných studentů vypracoval cvičení odlišně, avšak správným způsobem. Všechny varianty si žáci poslechli a slovně ohodnotili.

Následoval hlavní výklad hodiny, kterým byl věnovaný frygickému a lydickému kvintakordu a jeho obrátům. Vyučující nejprve odkázal na frygickou a lydickou stupnici a českou operu *Liška Bystrouška* Leoše Janáčka, kde se oba akordy vyskytují. Vyučující studentům vysvětlil oba akordy, na kterém stupni leží, jaká je jejich funkční značka a jako zajímavost zmínil, že frygickému akordu se také říká trojsubdominanta, a lydickému kvintakordu trojdominanta³².

Po vysvětlení tématu se ještě vyučující zaměřil na čtyřhlasou úpravu akordů a jejich rozvod. Neapolský sextakord³³ dal do souvislosti s plagálním závěrem a zmínil, že rozvod akordu lze provést přes dominantní septakord do tóniky.

²⁹Tichý, Vladimír. *Harmonicky myslet a slyšet*. Praha: Akademie múzických umění, 1996. 267 s. Knižnice Metodického centra. ISBN 80-858-8310-4.

³⁰Například Sergej Prokofjev, Bohuslav Martinů, Josef Suk, či Claude Debussy.

³¹Kofroň, Jaroslav. *Učebnice harmonie*. 10., upr. vyd. Praha: Editio Bärenreiter, 2002. 178 s. ISBN 80-863-8514-0.

³²Akordy obsahují tři citlivé tóny ze tří tónin. Tento terminologický přístup vychází z publikace: Hůla, Zdeněk. *Nauka o harmonii*. Methodika. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956. 423 s.

³³Nejčastější obrat frygického kvintakordu.

Závěrečná část hodiny byla věnovaná analýze několika akordů, do které vyučující zahrnul nové³⁴, a mimotonální akordy.

Výuka harmonie v maturitním ročníku byla zaměřena více směry. Hodina obsahovala návaznost tématu na předešlou hodinu, dále procvičování generálbasového cvičení, a též výklad a závěrečnou analýzu. Velmi oceňuji, že vyučující žákům předkládá množství notových ukázek a užití daných jevů v praxi. Žáci mají lepší vizuální, někteří sluchovou představu a dokáží naučené informace obohatit. Jelikož je ve třídě několik žáků se zrakovým postižením, vypracování cvičení probíhá individuálně, nikoliv u tabule před třídou. Vyučující je na hodiny připraven, a každému žákovi dává materiály v pro něho vhodném formátu³⁵. Lze si také povšimnout, že studenti mají přehled o jednotlivých učebnicích harmonie, jelikož na ně i sám vyučující v hodinách několikrát odkazuje³⁶.

2.4 Shrnutí

Díky své náslechové praxi v různých typech škol jsem se obohatila nejen o praktické zkušenosti, ale také jsem si potvrdila své teoretické znalosti aplikované v pedagogickém procesu. Měla jsem možnost pozorovat klima školy a třídy a přístupy studentů k výuce. Jednotlivé třídy byly různorodé vzhledem ke specifickým studentům. Často však, necíleně, jsem se ve třídách setkávala s jednotným tématem, jímž byl frygický a lydický akord. Tím jsem mohla porovnat výklady jednotlivých vyučujících a reakce studentů. Rozšířila jsem si mnohdy také své vědomosti. Ve třídách jsem se setkávala s různým přístupem studentů k výuce, který se následně odrazil v přístupu a odpovědích dotazníků³⁷.

Některé náslechové hodiny pro mě byly velkou inspirací pro mou budoucí pedagogickou praxi.

³⁴ Rozumějme frygický a lydický akord.

³⁵ Například jedna žákyně píše v Braillově písmu, další žák vyžaduje zvětšovací systém.

³⁶ Podrobněji viz. kap. 1.3.3.2

³⁷ Viz následující kapitola.

3 Dotazník

Tato kapitola by měla být určitým přechodem mezi předchozí první částí mé práce, která byla více praktická, k části následující, tedy hudebněteoretické. Jelikož jsem měla možnost zúčastnit se několika hodin harmonie na různých školách, mohla jsem pozorovat nejen vyučující předmětu harmonie, nýbrž také studenty ve třídě. Bohužel se mi s ohledem na časové důvody a množství studentů nepodařilo s každým se osobně potkat a zeptat se na doplňující informace, které by byly mé práci nápomocné. Proto jsem vytvořila anonymní dotazníky, díky kterým jsem mohla jednotlivé otázky zjistit a následně porovnat. První dotazník je cílený pro studenty příslušné třídy, jejíž hodiny harmonie jsem se zúčastnila, druhý pak pro vyučující jednotlivých tříd³⁸. První dotazník je zaměřen na zjištění cíle výuky harmonie ve třídách, zdroje literatury, ze kterých vyučující vycházejí, zdali vysvětlují studentům pojem harmonie, a na jakou složku výuky daný vyučující klade důraz³⁹. Cílem druhého dotazníku je zjistit postavení harmonie mezi ostatními hudebněteoretickými předměty, propojenost předmětu harmonie s hrou na nástroj, důvody oblíbenosti a neoblíbenosti jednotlivých témat harmonie, spokojenost s výukou harmonie, popřípadě vlastní podoba hodiny a pokus o definici harmonie a moderní harmonie. Pro větší systematičnost dotazníků jsem se rozhodla nejprve zhodnotit zvláště dotazníky vyučujících dané školy. Po vyhodnocení následně provedu srovnání výsledků všech vyučujících. Stejným způsobem budu pokračovat u vyhodnocení dotazníků studentů. Rozeberu výsledky každé školy a následně porovnáím shodné či odlišné rysy odpovědí všech studentů. Tento způsob dvojího vyhodnocení mi připadá logický. Cílem prvního vyhodnocení bude profilace jednotlivých škol. Cílem druhého vyhodnocení pak celková analýza všech vyučujících a všech dotazovaných studentů. Na závěr bych ráda zmínila, že dotazníky jsem poskytla studentům těch tříd, ve kterých jsem se účastnila následových hodin.

³⁸ Konkrétní podoba dotazníků viz. přílohy

³⁹ Mám na mysli, zdali preferuje více teorii, samostatné vypracování příkladů, analýzu harmonických jevů a postupů, či propojení několika složek výuky.

3.1 Vyhodnocení výsledků dotazníku pro vyučující

Co se týče prvního dotazníku, jednotlivým vyučujícím jsem kladla konkrétně tyto otázky:

1. Co je cílem výuky harmonie ve Vašich třídách?
2. Na co kladete největší důraz při hodinách harmonie? Které schopnosti u žáků v souvislosti s harmonií nejvíce rozvíjíte?
3. Vysvětlujete studentům samotný pojem harmonie? Popřípadě jak?
4. Využíváte při výuce nějaké učební texty, skripta, učebnice apod.?
5. Zapojujete v rámci výuky také výklad o moderní harmonii?⁴⁰

Abych zachovala systematičnost řazení jednotlivých škol v předchozích kapitolách, nejprve se vyjádřím k výsledkům vyučujících na *Pražské konzervatoři*. Z jednotlivých odpovědí vyučujících na dané otázky vyplývá, že jejich nejčastějším cílem výuky harmonie je stavba, spojování a analýza akordů v tradičním systému tonální harmonie. Vyučující se snaží o rozvoj harmonického myšlení u studentů. Největší důraz při hodinách vyučující nejčastěji kladou na analytickou a praktickou harmonii. Rozvíjejí především aplikaci znalostí do notového zápisu a schopnost analyzovat notové příklady s vědomím logických souvislostí akordických postupů v harmonické větě. Z výsledků je také patrné, že vyučující do výkladu zapojují pojem harmonie, avšak z výsledků nelze jasně zhodnotit, jak jej přesně definují. Co se týče literatury ve výuce, primárním textem je učebnice Jaroslava Kofroně⁴¹. Někteří vyučující z ní čerpají přímo v hodinách. Jiní nepřímo, ale doporučují ji studentům k případné orientaci ve výkladu. Ostatní publikace harmonie vyučující využívají pro vlastní přípravu. Co se týče výkladu o moderní harmonii, výsledky ukázaly, že odpovědi jsou vyvážené. Někteří vyučující zařazují tento výklad v závěrečných lekcích, jiní výklad nezařazují především z důvodu, že studenti mají ve Školním vzdělávacím programu samostatný předmět moderní harmonie.

Nyní přistoupím k vyhodnocení získaných informací od vyučujících na *Gymnáziu a Hudební škole hl. m. Prahy*.

⁴⁰ Kompletní podoba obou dotazníků viz. přílohy

⁴¹ Kofroň, Jaroslav. *Učebnice harmonie*. 10., upr. vyd. Praha: Editio Bärenreiter, 2002. 178 s. ISBN 80-863-8514-0.

Z analýzy výsledků odpovědí vyplývá, že cíle výuky jednotlivých vyučujících jsou shodné. Jedná se o rozvoj tvůrčího a harmonického myšlení a následně sluchová představa. Nechybí též například propojení s praxí, které s sebou nese určitou interpretační výhodu. Největší důraz vyučující dávají na propojení teoretických znalostí s praxí, dle mého názoru nejpodstatnější složku výuky harmonie. Z výsledků si lze také povšimnout, že vyučující obecně dbají na propojení harmonického myšlení v souvislosti se sluchovou představou. Nechybí také tvůrčí přístup, či důraz na harmonizaci melodie. Všichni vyučující do svých výkladů zapojují také samotný pojem harmonie, který nejprve vysvětlují v obecnějším významu. Postupem času pak význam harmonie rozšiřují. Tento přístup považují za vhodný vzhledem k aktuálním schopnostem pochopení studentů. Základním textem výuky harmonie na této škole je publikace Vladimíra Tichého⁴², účelně také vytvořena pro žáky této školy. Za doplňkový materiál vyučující používají také ostatní publikace, které doporučují studentům, či z nich ve výuce sami čerpají. Jedná se například o publikaci Jaroslava Kofroně, či Karla Janečka. Vyučující do výuky taktéž zapojují moderní harmonii, vycházející především z Tichého koncepce.

Nyní následuje vyhodnocení výsledků vyučujících na *Konzervatoři Jana Deyla*. Společným cílem obou vyučujících je prohlubovat harmonické cítění a také schopnost harmonické analýzy. Nechybí taktéž propojenost získaných informací do praxe, či rozvoj harmonického myšlení. Jelikož se jedná o specifický druh konzervatoře, není divu, že hlavní důraz vyučujících při hodinách harmonie je kladen na sluchovou představu. Ne každý student má možnost vnímat noty vizuálně, proto je tento přístup rozhodně na místě. Vyučující taktéž dbají na propojenost znalostí s praxí a samozřejmostí je individuální přístup k jednotlivým studentům. Vyučující do výuky zařazují pojem harmonie, každý ve svém individuálním výkladu. Primárně čerpají z publikace Jaroslava Kofroně, kterou využívají též v hodinách. Ostatní publikace používají jako doplňující materiál. Jedná se o publikaci Vladimíra Tichého a Karla

⁴² Tichý, Vladimír. *Harmonicky myslet a slyšet*. Praha: Akademie múzických umění, 1996. 267 s. Knižnice Metodického centra. ISBN 80-858-8310-4.

Janečka⁴³. Z výsledků je také patrné, že oba vyučující výklad o moderní harmonii do výuky zapojují. Blíže se k ní však vrací v šestém ročníku, při analýze skladeb.

Na závěr bych ráda zmínila, že konkrétní hodnocení jednotlivých otázek jsem umístila do příloh a to z důvodu jeho rozsahu.

⁴³ Janeček, Karel. *Základy moderní harmonie*. Praha: Československá akademie věd, 1965. 383 s.
Janeček, Karel. *Harmonie rozborem*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. 224 s.

3.2 Vyhodnocení výsledků dotazníku pro studenty

V této kapitole se budu věnovat vyhodnocení dotazníků pro studenty jednotlivých škol. Již v úvodu této kapitoly jsem zmínila, že jsem dotazníky poskytla studentům, na jejichž hodině harmonie jsem se osobně účastnila. Celkem jsem tedy měla k dispozici 85 vzorků, na základě kterých se nyní pokusím vyhodnotit výsledky každé dotazované školy. Budu postupovat stejným způsobem, jako u předchozího dotazníku pro vyučující.

Studentům jsem položila tyto otázky:

1. Jak byste definovali pojem harmonie?
2. Je podle Vás harmonie důležitým předmětem mezi dalšími hudebněteoretickými předměty?
3. Měla by být podle Vás harmonie jednotná pro všechny studijní obory? Proč?
4. Pomáhá Vám harmonie v praxi při hře na nástroj nebo v ostatních předmětech, či ji berete pouze jako jeden z předmětů na konzervatoři?
5. Co podle Vás znamená pojem moderní harmonie?
6. Proč si myslíte, že se na konzervatořích vychází z klasicko-romantické harmonie?
7. Které z témat je Vaše nejoblíbenější? Proč?
8. Které z témat harmonie je Vaše nejméně oblíbené? Proč?
9. Jste spokojení s výukou harmonie?
10. Chtěli byste ve výuce harmonie něco změnit? Co?
11. Které praktické schopnosti a dovednosti by měly být ve výuce harmonie rozvíjeny? A jak by podle Vás měla probíhat hodina harmonie?
12. Jsou podle Vašeho názoru v rámci výuky harmonie, kterou navštěvujete, tyto schopnosti dostatečně rozvíjeny a upevňovány?

Cílem tohoto dotazníku bylo především zjistit názory jednotlivých studentů na dané otázky. Také jsem chtěla zjistit, zdali se studentům propojuje teoretické vysvětlení harmonie s praxí, či například, jak by podle nich měla vypadat hodina harmonie. Některé otázky jsem volila spíše pro zajímavost, například, co studenti považují za své oblíbené a neoblíbené téma harmonie a proč. Musím říci, že jsem velmi spokojená, a to nejen z toho, jaké množství dotazníků se

sešlo, ale i z toho, že se mnoho studentů nebálo na danou otázku více rozepsat. Nyní bych ráda konkrétně přistoupila k vyhodnocení tohoto dotazníku.

Abych zachovala pořadí škol, vyhodnotím nejprve výsledky studentů *Pražské konzervatoře*. Studenti se nejčastěji shodovali v názoru, že harmonie je nauka o akordech, jejich funkcích a vzájemných vztazích. Obecně se tedy dá shrnout, že harmonii chápou především v souvislosti se stavbou akordů. Potvrdilo se, že většina studentů považuje harmonii za důležitý předmět mezi dalšími hudebněteoretickými předměty a pomáhá jim v lepší orientaci ve skladbě. Téměř polovina studentů se shodla, že harmonie by měla být jednotná pro všechny studenty, a to především z toho důvodu, že ke každému oboru by se mělo přistupovat stejným způsobem a každý student by tedy měl mít stejný základ znalostí. Přesná polovina studentů pak tvrdí opak a to, že každý obor vyžaduje individuální přístup, a proto je nutné tuto skutečnost zohlednit a tomu také přizpůsobit výuku harmonie. Shodují se v názoru, že obory skladba, dirigování, popřípadě varhany, by měly mít výuku harmonie podrobněji proti například oboru zpěv. 88% respondentů se shoduje, že jim harmonie pomáhá při hře na nástroj i některých hudebněteoretických předmětech. Studenti cítí lepší orientaci ve skladbách, znalosti se jim promítají do praxe a harmonie jim pomáhá při hře z paměti a improvizaci. Pod pojmem moderní harmonie si představují harmonii 20. a 21. století a také takovou harmonii, která nemá určená pravidla. Klasicko-romantickou harmonii studenti chápou jako základ, ze kterého se vychází a je též snadnější na pochopení. Co se týče oblíbenosti a neoblíbenosti jednotlivých témat harmonie, odpovědi byly velmi individuální. Téměř 86% procent dotazovaných studentů je spokojených s výukou harmonie na své škole. Z odpovědí vyplývá, že studenti by rádi zapojili do výuky více praxe. Jiní studenti by rádi změnili například přístup vyučujících, či by požadovali detailnější vysvětlení látky. Studenti považují za důležité, aby byla v harmonii nejvíce rozvíjena schopnost sluchové představy, orientace v notovém zápisu, a také dovednost harmonického rozboru, či schopnost propojení teoretických znalostí s praxí. Většina studentů se shoduje

v názoru, že jednotlivé schopnosti a dovednosti jsou v jejich hodinách harmonie dostatečně upevňovány.

Nyní přistoupím k vyhodnocení výsledků studentů na *Gymnáziu a Hudební škole hl. m. Prahy*. Studenti si pod pojmem harmonie vybavují hlavně podobor hudební teorie, který se zabývá vztahy mezi akordy, ale také soulad, či souznění tónů v hudbě. Téměř z 95% odpovědí studentů vyplynulo, že harmonii považují za důležitý předmět mezi dalšími hudebněteoretickými předměty. Studenti se shodují, že jim pomáhá v lepším pochopení hudby a orientaci v notovém zápisu. Též se jim promítá do praxe a snaží se z ní čerpat do ostatní hudebněteoretických předmětů. Většina studentů se shoduje, že harmonie by měla být pro všechny studijní obory jednotná, a to především z toho důvodu, že každý student by měl mít stejný základ znalostí. Díky harmonii se studenti lépe orientují ve skladbě, pomáhá jim při interpretaci skladeb, či harmonické představě. Moderní harmonii chápou jako disciplínu 20. a 21. století, jež obsahuje nová pravidla komponování. Studenti klasicko-romantickou harmonii chápou nejčastěji jako základní prvek k pochopení harmonie, která má jasně daná pravidla a většina skladeb z ní vychází. Oblíbenost a neoblíbenost témat ve výuce se ukázala opět jako velmi individuální. Téměř 90% studentů je s výukou harmonie na své škole spokojeno. Ostatní studenti by rádi ocenili rychlejší tempo při výkladu látky, více praxe a sluchové analýzy, či například větší obsah učiva ve výuce. Studenti se domnívají, že harmonická představivost a analytická schopnost patří mezi nejdůležitější předpoklady pro výuku harmonii. Dále by dle nich měla být rozvíjena samostatná harmonizace melodie, či například schopnost praktického doprovodu notových příkladů. 73% studentů se také domnívá, že předchozí schopnosti a dovednosti jsou v jejich výuce dostatečně upevňovány.

Nyní ještě vyhodnotím výsledky dotazníků pro studenty na *Konzervatoři Jana Deyla*. Všichni studenti harmonii považují za důležitý hudebněteoretický předmět a chápou ho jako určitou nauku o souzvucích, akordech, či spojování akordů. Prolíná se jim do praxe a rozvíjí hudební představivost a myšlení. Studenti se téměř shodují, že výuka harmonie by měla být jednotná pro všechny studijní obory, jelikož se domnívají, že ji každý student využije v praxi. Harmonie jim

pomáhá při hře na nástroj a tím zlepšuje jejich interpretaci. Navíc si ji dokážou propojit se sluchovou představou, na kterou je obecně na jejich škole kladen důraz. Pod pojmem moderní harmonie si studenti převážně představují harmonii 20. století spojenou s akordy v jiných funkčních vztazích. Jsou si taktéž vědomi určitého narušení tonálního systému. 50% dotazovaných studentů se shoduje, že klasicko-romantická harmonie tvoří základ k pochopení moderní harmonie a je snazší na pochopení. Oblíbenost a neoblíbenost jednotlivých témat studenti vnímají individuálně. Z dotazníku vyplývá, že všichni studenti jsou spokojeni s výukou harmonie. V návaznosti na tuto informaci se potvrzuje, že většina studentů by na výuce harmonie nic neměnila. Polovina studentů odpověděla, že při výuce harmonie by se nejvíce měla rozvíjet propojenost teorie s praxí, dále pak sluchová analýza a vypracování konkrétních notových příkladů. Pro studenty je důležité, aby se jim harmonie propojila také do praxe. Uvítali by například jednotného vyučujícího harmonie a intonace. Většina studentů se domnívá, že jednotlivé schopnosti a dovednosti jsou v jejich třídách dostatečně upevňovány.

3.3 Shrnutí

Výše zmíněnými dotazníky pro vyučující harmonie a jejich studenty jsem se snažila zjistit především názory nejen na výuku harmonie na škole, nýbrž také obecně na strukturu výuky harmonie. V náslechovéch hodinách, které jsem absolvovala, nebylo v mých silách zjistit všechny tyto otázky, které mě v souvislosti s výukou harmonie zajímaly, a proto jsem se rozhodla zvolit tuto dotazníkovou metodu. Velmi mě potěšilo, že se sešlo množství různorodých odpovědí, na základě kterých jsem se mohla inspirovat při psaní této práce. Ačkoliv jsem neměla stejný počet dotazovaných žáků z jednotlivých škol, domnívám se, že se mi podařilo na základě stanovených otázek zmapovat názory studentů, které mohou být například užitečné jejich vyučujícím harmonie. Myslím si, že ne vždy mají obecně studenti možnost projevit svůj vlastní názor, co se například týče důležitosti předmětu mezi ostatními hudebněteoretickými předměty, či inovací ve výuce harmonie. Z tohoto

důvodu se domnívám, že dotazník pomohl nalézt rysy, společné pro výuku harmonie na všech třech typech škol, které byly předmětem výzkumu. Cílem dotazníků bylo porovnat odpovědi studentů, ze kterých vyplynula také určitá specifika výuky harmonie.

Ráda bych zmínila, že se mi při vyplňování dotazníků v několika třídách podařilo být přímo osobně přítomna. Mnohdy jsem se setkala s nadšením studentů, kteří byli rádi, že mohou projevit svůj vlastní názor, což bylo pak patrné také v jejich dlouhých odpovědích, ze kterých jsem byla nadšená. Setkala jsem se však také s opačným přístupem studentů, kteří dotazníky chápali jako zbytečné, a při odpovědích odpovídali stroze, často také bez uvedení důvodů odpovědí. Bylo na nich vidět, že jim je dotazník spíše na obtíž. Trochu mě tento přístup zarazil, musím však podotknout, že se mnohdy shodoval s celkovou atmosférou ve třídě a přístupu studentů k výuce harmonie.

V následující podkapitole se budu věnovat druhému typu vyhodnocení dotazníků.

3.4 Celkové vyhodnocení dotazníků

Abych využila získaných odpovědí z jednotlivých dotazníků, v této kapitole bych ráda provedla celkové srovnání, ze kterého by měla vykrytalizovat situace současné výuky harmonie na třech různých typech škol. Jelikož jsme si mohli povšimnout, že odpovědi jednotlivých studentů i vyučujících jsou různé, bylo třeba určité odpovědi více zobecnit či rozšířit, aby podaly komplexní procentuální výsledek. Nejprve se zaměřím na výsledek přístupu vyučujících k výuce harmonie na základě výše položených otázek v dotazníku.

Z celkového počtu třicetitří odpovědí je ze 46% nejčastějším cílem výuky rozvoj harmonické představivosti a myšlení. 27% vyučujících se snaží o uplatnění schopností a dovedností v praxi. Z výsledků vyplynulo, že 24% vyučujících má za cíl také pochopení funkční harmonie. Zbývá 3% rozšiřuje cíl na vědomí propojenosti předmětu s dalšími hudebněteoretickými předměty.

Na druhou otázku bývá z 36% největší důraz kladen na rozvoj harmonické představivosti a analýzu notových textů. 28% vyučujících klade důraz na propojení harmonie a praxe. U tohoto výsledku jsem očekávala větší procentuální zastoupení, jelikož se domnívám, že jde o klíčovou činnost ve výuce harmonie. 25% se soustředí na hledání a nacházení logických souvislostí. 7% se zaměřuje na harmonizaci melodie a číslovaného basu, zbylá 4% vyučujících klade důraz na individuální přístup.

Z výsledků vyplynulo, že 90% vyučujících ve výuce zařazuje výklad pojmu harmonie. Výklady jsou však individuální. 39% vyučujících harmonii vysvětluje jako nauku o vztazích, významech a spojování akordů. Po patnácti procentech jsou zastoupeny odpovědi, že harmonie je soulad složek a tvaru díla, hudební složka hledající souvislosti uvnitř skladby a také teorie tóniny, související s vývojem harmonického myšlení. Zbylá procenta vyučujících harmonii definují jiným způsobem.

100% vyučujících využívá při výuce učební texty. Z 90% je to nejčastěji učebnice Jaroslava Kofroně⁴⁴. Jako druhá nejčastější publikace vyplynula učebnice Vladimíra Tichého⁴⁵. Vyučující publikace užívají buď přímo v hodinách, nebo jako doporučení studentům. Z 50% byly též zapojeny publikace Karla Janečka⁴⁶. Zbylá procenta patří publikaci Otakara Šína⁴⁷ a Zdeňka Hůly⁴⁸, či jiné zdroje.

90% vyučujících harmonie do svého výkladu zapojuje moderní harmonii. 20% z nich však pouze okrajově.

Nyní bych ráda přistoupila k celkovému vyhodnocení dotazníků pro studenty. Měl by charakterizovat opět současnou situaci výuky harmonie pohledem dotazovaných studentů.

Téměř 50% studentů harmonii definuje jako nauku o akordech, jejich funkcích, vzájemných vztazích a spojování. 23% studentů se

⁴⁴ Viz kap. 1.1.3.2

⁴⁵ Viz kap. 1.2.3.2

⁴⁶ Janeček, Karel. *Základy moderní harmonie*. Praha: Československá akademie věd, 1965. 383 s.

Janeček, Karel. *Harmonie rozborem*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. 224 s.

⁴⁷ Šín, Otakar. *Úplná nauka o harmonii na základě melodie a rytmu*. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1922. 132 s.

⁴⁸ Hůla, Zdeněk. *Nauka o harmonii*. Methodika. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956. 423 s.

shoduje, že se jedná o základní hudebněteoretickou disciplínu užívající pravidla. 15% definuje harmonii jako souznění, či soulad v hudbě. Zbylé odpovědi jsou procentuálně zastoupeny méně. Jedná se například o princip zápisu not ve vztahu k praxi.

Podle 94% studentů je harmonie důležitým předmětem mezi dalšími hudebněteoretickými předměty. Nejčastěji je to z důvodu propojení harmonie s praxí. Z téměř 30% je důvodem také prohloubení interpretačního přístupu, pochopení a orientace ve struktuře hudby. 20% studentům rozšiřuje hudební představivost, myšlení a orientaci ve skladbách. 13% harmonii chápe jako základní hudebněteoretickou disciplínu k pochopení dalších předmětů.

55% studentů se domnívá, že harmonie by měla být jednotná pro všechny studijní obory. Jako nejčastější důvod byla uváděna nutnost stejného základu. Z výsledků vyplývá, že 40% studentů by výuku harmonie rozdělilo pro jednotlivé obory, neboť každý vyžaduje individuální přístup.

Dotazníky ukázaly, že 87% studentů harmonie pomáhá v praxi při hře na nástroj a dalších hudebněteoretických předmětech. 56% studentům pomáhá harmonie v lepší orientaci, vnímání, harmonické představivosti a pochopení hudby. 43% studentům pomáhá především v interpretaci.

Moderní harmonii studenti chápou dvojnásobem. Buď jako harmonii 20. a 21. století nebo určitý způsob porušení pravidel klasicko-romantické harmonie. Obě odpovědi jsou zastoupeny ve 43%. Zbývající studenti odpovídali jiným způsobem.

67% studentů se domnívá, že z klasicko-romantické harmonie se vychází proto, že tvoří základ k pochopení harmonie jako disciplíny, která má jasně daná pravidla a většina skladeb z ní vychází. Z odpovědí 22% studentů vyplynulo, že je dle jejich názoru také jednodušší na pochopení.

Z výsledků otázek o oblíbenosti a neoblíbenosti témat v harmonii nevyplýval žádný konkrétní závěr. Odpovědi jednotlivých studentů ukázaly individuální přístup. Neukázalo se tedy, že by měli studenti s konkrétním tématem potíže, kvůli například nepochopení vykládané látky.

Celkem 88% studentů je spokojeno s výukou harmonie, avšak 46% by na výuce rádo něco změnilo. Nejčastěji by studenti ocenili více praxe v hodinách. 37% respondentů by ocenilo změnu přístupu vyučujícího k výuce.

Na otázku související s rozvojem schopností a dovedností studenti odpovídali velmi vyrovnaně. Procentuálně nejvyšší zastoupení, tedy 23% studentů se domnívá, že v harmonii by se měla nejvíce rozvíjet sluchová a harmonická představa. Dále pak schopnost orientace v notovém zápisu a harmonická a sluchová analýza.

Hodina harmonie by podle studentů měla převážně obsahovat praktické procvičování, dále pak harmonickou a sluchovou analýzu a srozumitelný výklad látky. 13% studentů by uvítalo rovnováhu teorie a praxe v hodinách.

Z výsledků poslední otázky mého dotazníku vyplývá, že 77% studentů se domnívá, že výše zmíněné schopnosti a dovednosti jsou ve výuce harmonie dostatečně upevňovány. 12% studentů si myslí opak, a zbylých 11% zmínilo, že je to velmi individuální.

4 Definice pojmu harmonie u několika autorů

Tato kapitola bude věnovaná pojmu harmonie, a jeho výskytu a vysvětlení v několika českých publikacích. Ráda bych uvedla, že výběr české literatury je záměrný. Jak jsem již výše zmínila, literatura pro výuku harmonie je velmi obsáhlá a mohla by být samostatným tématem pro zpracování. Je pozoruhodné, že někteří autoři publikací se k pojmu harmonie nevyjadřují, ačkoliv by měl být, dle mého názoru, součástí každé publikace o harmonii. V citacích autorů budu postupovat chronologicky, od roku vydání dané publikace. U každé definice uvedu též vlastní komentář se zhodnocením její úplnosti. V závěru kapitoly se na základě srovnání a zhodnocení těchto definic pokusím o definici vlastní, již též okomentuji.

František Zdeněk Skuherský ve své *Nauce o harmonii na vědeckém základě ve formě nejjednodušší*⁴⁹ zmiňuje: „*Nauka o harmonii domáhá se zjednodušení. Pročež musí a) nejasné názvosloví padnouti, b) písmo generálbasové, které jest zbytečnou přítěží praktické hudby a nevítanou překážkou hudební teorie, zavrženo býti. Nauka o harmonii přijímá výzkumy fyziky a filosofie za vědecký podklad, sleduje obou další vývoj a snaží se jej uvésti v nejdokonalejší shodu s hudební praxí, vzdávejte se prozatím všech nároků na čistou soustavu tónovou.*“ Lze si povšimnout, že autor v definici navrhuje generálbas. Na druhou stranu však vnímá akustický a psychický účinek harmonie, a neopomíná také vztahovost.

Vladimír Knittl se k definici harmonii ve své publikaci *Stručná nauka o harmonii*⁵⁰ vyjadřuje takto: „*Nauka o harmonii pojednává o tvoření souzvuků a akordů (harmonii) a jejich správném pojení.*“ Definice je velmi obecná a stručná. Autor harmonií spíše myslí spojení a vyznění akordů. Postrádám zde bližší významovost, vztahovost ke struktuře.

⁴⁹ Skuherský, František Zdeněk. *Nauka o harmonii na vědeckém základě ve formě nejjednodušší se zvláštním zřetelem na mohutný rozvoj harmonie v nejnovější době.* Praha, 1885. 182 s.

⁵⁰ Publikace postrádá bibliografický údaj vzniku. Pravděpodobně byla vydaná roku 1911.

Další definice harmonie se vyskytuje v *Nauce o harmonii* Josefa Foerstra⁵¹. Vyjadřuje se následně: „*Nauka o harmonii poučuje o pravidlech správného tvoření a spojování akordů.*“ Je nutné si uvědomit, že harmonie se netýká pouze akordů, avšak také souzvuků obecně. Stejně jako u předchozí definice chybí vztahovost a významovost. Autor opomíjí také propojení horizontálního a vertikálního myšlení, jež považuji za klíčové.

František Spilka ve své *Stručné nauce o harmonii*⁵² zmiňuje: „*Nauka o harmonii má dvojí úkol – jednak poskytuje bezpečnou základnu ke skladatelské práci, jednak prohlubuje a rozšiřuje všeobecné vzdělání všech, kdož se zabývají hudbou.*“ Definice je velmi stručná a obecná. Lze si všimnout, že autor se omezuje pouze na skladatele. Též opomíjí již výše několikrát zmíněné faktory.

Chronologicky dalšího autora publikace harmonie zmíním Karla Risingera a jeho *Přehlednou nauku o harmonii*⁵³. Autor definici pojal následovně: „*Naučit se správně vycítit latentní harmonii je zde považováno za jednu z hlavních součástí vyučování nauky o harmonii.*“ Na této definici mě zaujala autorova zmínka o latentní představě, jež klade důraz na sluchovou představu, nepostradatelnou součást chápání harmonie.

Definice Jaroslava Kofroně v *Učebnici harmonie*⁵⁴ je obecná, blíže nic konkrétnějšího neříkající. V porovnání se Spilkovou definicí se však neomezuje pouze na skladatele, nýbrž na každého hudebníka. Jeho definice zní: „*Nauka o harmonii je jedním z těch oborů hudební teorie, s nimiž se nutně setkává každý hudebník, chce-li proniknout hlouběji do ústrojenství hudebního díla anebo rozšířit své základní hudební vzdělání.*“

⁵¹ Foerster, Josef. *Nauka o harmonii*. Nové vydání. Praha: Springer, 1937. 350 s.

⁵² Spilka, František. *Stručná nauka o harmonii: (příklady a úlohy)*. 3. dopl. a rozš. vyd. Praha: Ústav pro učebné pomůcky průmyslových a odborných škol, 1945. 78 s.

⁵³ Risinger, Karel. *Přehledná nauka o harmonii*. Praha: SPN, 1955. 126 s.

⁵⁴ Kofroň, Jaroslav. *Učebnice harmonie*. 10., upr. vyd. Praha: Editio Bärenreiter, 2002. 178 s. ISBN 80-863-8514-0.

Dále bych ráda zmínila, dle mého názoru, velmi zdařilou definici Karla Janečka ve své *Harmonii rozborem*⁵⁵. Autor zmiňuje: „*Harmonie je složka hudby, která se projevuje souzněním tónů a posloupností souzvuků. Jak souzvuky samy, tak i jejich sledy nejsou jevy nahodilé, sestavované skladatelem pro každý hudební projev zvlášť a nezávisle na projevech jiných, nýbrž zákonitě, vládne v nich zákonitý řád. Nauka o harmonii popisuje a vykládá harmonickou složku hudby a vysledovává zákonitosti, projevující se v jevech této složky.*“ Oceňuji, že Janeček klade důraz na kreativitu a sluchovou představu, a zároveň odlišuje pojem harmonie jako takový, a nauku o harmonii.

Vladimír Tichý ve své publikaci *Harmonicky myslet a slyšet*⁵⁶ definuje harmonii takto: „*Harmonie je složka hudby, která se projevuje souzněním tónů (akordy, souzvuky), časovým sledem souzvuků (harmonická věta). Opačný přístup k vícehlasu představuje polyfonie (kontrapunkt), projevující se časovým sledem tónů (melodie, hlasy) a souzněním melodií hlasů (polyfonní, kontrapunktická věta).*“ Autor poukazuje nejen na akordy, nýbrž také na souzvuky, a neopomíjí časovou a sluchovou představu. Zároveň oceňuji, že uvádí též opačný přístup k vícehlasu, u kterého dává do souvislosti harmonii s dalšími hudebněteoretickými předměty.

Jako zajímavost ještě zmíním definici Aloise Háby, již uvádí ve své publikaci *Nová nauka o harmonii*⁵⁷: „*Zvolil jsem jinou cestu než moji současníci. Usiluji nikoliv o obnovu nějakého starého slohu, nýbrž o rozšíření chápání elementárních základů, na nichž spočívá i staré umění.*“ Autor se zaměřuje na jiné pojetí harmonie, než výše zmínění autoři. Nepracuje pouze s půltóny, nýbrž též s mikrointervaly a harmonii takto podrobněji rozpracovává.

Výše jsem se vyjádřila pouze k autorům, kteří definice harmonie ve svých publikacích zahrnují. V několika dalších jsem však definice

⁵⁵ Janeček, Karel. *Harmonie rozborem*. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. 224 s.

⁵⁶ Tichý, Vladimír. *Harmonicky myslet a slyšet*. Praha: Akademie múzických umění, 1996. 267 s. Knižnice Metodického centra. ISBN 80-85883-10-4.

⁵⁷ Hába, Alois. *Nová nauka o harmonii diatonické, chromatické, čtvrttónové, třetintónové, šestintónové a dvanáctintónové soustavy*. Jinočany: H & H, 2000. 253 s. ISBN 80-86022-54-4.

harmonie postrádala. Jedná se například o publikaci Leoše Janáčka, Otakara Šína, a Zdeňka Hůly⁵⁸.

Nyní již přistoupím k návrhu vlastní definice harmonie, kterou jsem zformulovala na základě inspirace jednotlivými českými autory: *„Harmonie je organizací souzvukových jednotek v čase, která se řídí dobovými a stylovými pravidly. Jejím cílem je propojení horizontálního a vertikálního myšlení ve skladbě v kombinaci se sluchovou představou. Zkoumá vztahy mezi jednotlivými souzvuky (akordy) a určuje jejich závažnost v rámci skladby. Nauka o harmonii je systematická disciplína, jež napomáhá praktickému rozvoji tvůrčích schopností v oblasti hudební řeči a je zároveň prostředkem k jejímu pochopení. Je nedílnou součástí soustavy hudebněteoretických disciplín.“* Ve své definici jsem se snažila zohlednit několik pro mě zásadních faktorů, které by se měla v definici vyskytnout. Zahrnula jsem zmínku o dobové vymezenosti⁵⁹ a dále velmi důležitou sluchovou představu, jež se ve výuce harmonie projevuje v analytických cvičeních. Snažila jsem se taktéž neopomenout důležitou vztahovost, kterou jsem postrádala v mnoha definicích autorů a také časovou složku harmonie. Dle mého názoru nesmí chybět též propojení harmonie do praxe, proto jsem zmínila též podstatnou kreativní složku.

Na závěr této kapitoly bych chtěla dodat, že je obtížné vytvořit si vlastní postoj k definicím harmonie. Publikace často vznikají s cílem vytvoření výukového materiálu v konkrétních typech škol, a proto také definice harmonie této skutečnosti odpovídají. Něco jiného je vysvětlit pojem harmonie začínajícím studentům, proti například studentům vysokých škol. Též cíle autorů publikací mohou být různé. Někteří publikaci směřují více pedagogickým směrem, jiní směrem teoretickým. Já jsem se ve vlastní definici pokusila o hudebněteoretický výklad a jsem si vědoma, že v případě jejího užití v praxi, by se mohla přizpůsobit.

⁵⁸ Janáček, Leoš. *Úplná nauka o harmonii*. 2. vyd. Brno: A. Píša, 1920. 355 s.

Šín, Otakar. *Úplná nauka o harmonii na základě melodie a rytmu*. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1922. 132 s.

Hůla, Zdeněk. *Nauka o harmonii*. Methodika. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956. 423 s.

⁵⁹ K této skutečnosti jsem se zamýšlela také v kapitole 1.1.3.1.

5 Vlastní struktura výuky harmonie

Výuka harmonie na středoškolském stupni může být velmi různorodá. Závisí především na cíli, jenž by si měl každý vyučující vytyčit. Výuka se dá zaměřit nejprve na teorii, od které se vyučující postupem času dostane k praktickým skladbám, nebo naopak, kdy může vyučující pracovat s konkrétní existující hudbou, která funguje, a na základě ní se pak dostat k výkladu teoretické souvislosti. Jako konkrétní příklad zmíním publikaci Zdeňka Hůly: *Nauka o harmonii*⁶⁰, a publikaci Karla Janečka: *Harmonie rozborem*⁶¹, z nichž je každá založena na jiném přístupu. Zdeněk Hůla postupuje od teoretického výkladu k praktickým notovým příkladům. Karel Janeček naopak od praktického výkladu k teoretickému vysvětlení. Domnívám se, že oba přístupy jsou relevantní, avšak Janečkův přístup je složitější vzhledem k tomu, že se studenti nemůžou opřít o konkrétní znalosti. V literatuře harmonie převládá první přístup, druhý přístup je výjimečný. Záleží však na vyučujícím, jaký cíl výuky si pro své žáky zvolí. Harmonie by měla rozvíjet různé schopnosti a dovednosti žáků. Mám na mysli především orientovat se ve skladbě, dokázat samostatně přemýšlet nad daným harmonickým kontextem, analyzovat slyšené harmonické spoje, a určit vztahovou hierarchii ve skladbě. To vše následně v propojení s přesvědčivější a osobitější interpretací, rozvojem paměti a představivosti, a schopností uplatnit poznané v praxi. Když tyto skutečnosti shrnu, každý student by měl být schopen předvídat, slyšet, navrhnout vlastní řešení, a také umět analyzovat. Tím se vracím k již výše zmíněné citaci Vladimíra Tichého, který nejen ve své učebnici harmonie píše: „*Naším cílem je – učit se harmonicky myslet i slyšet.*“⁶² Ne každý se však tímto heslem řídí. Jak jsem se mohla osobně přesvědčit, někteří vyučující opomíjejí ve své výuce praktickou analýzu skladeb, která je ve výuce klíčová. Mám na mysli propojení znalostí s konkrétními notovými ukázkami, a také poslech vypracovaných cvičení a jiných skladeb.

⁶⁰ Hůla, Zdeněk. *Nauka o harmonii*. Metodika. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956. 423 s.

⁶¹ Janeček, Karel. *Harmonie rozborem*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. 224 s.

⁶² Tichý, Vladimír. *Harmonicky myslet a slyšet*. Praha: Akademie múzických umění, 1996. 297 s. Knižnice Metodického centra. ISBN 80-85883-10-4.

Dalším obecně důležitým faktorem ve výuce harmonie, by dle mého názoru, mělo být zamyšlení nad tím, v jaké šíři by měl výklad harmonie být. Zde je na místě uvědomit si, zda je výuka harmonie směřována na studenty konzervatoří, středních pedagogických škol, či vysokých škol s uměleckým zaměřením, a zároveň také, kterým studentům je výuka harmonie adresována. Jiný přístup vyžadují obory skladba, či dirigování, oproti například instrumentálním oborům na konzervatoři. S přihlédnutím k mým možnostem sledování výuky na daných školách se nyní pokusím o systematický návrh vlastní struktury hodin harmonie, zohledňující výše zmíněná fakta. Mým cílem je navrhnout, jakým způsobem by se dala uspořádat návaznost jednotlivých témat tak, aby studenti dokázali dostatečně vstřebat a zpracovat informace. Omezila jsem se na klasicko-romantickou harmonii, ze které se ve výuce harmonie vychází. Vzhledem k množství jednotlivých témat jsem si nejprve vytvořila obecnější schéma, na základě kterého jsem svou úvahu nad posloupností témat odvíjela. Nyní bych ráda schéma uvedla a následně je okomentovala.⁶³

HARMONIE			
MELODIE	SOUZVUK	POHYB	STRUKTURA
tóny	akord	harmonický	základní harmonická věta
melodické tóny	funkce, příslušnost k funkci	spojování akordů	rozšíření
samostatné, v rámci akordu	úprava souzvuků	příbuznost, nepříbuznost	kontrast
vliv melodie na harmonizaci	obraty	úprava, stylizace	tonální plán
uplatnění melodické složky v hlasech	tonální, mimotonální, alterované	vedení hlasů, citlivý (alterovaný) tón	závěry
	septakordy, rozvod septimy	vztahovost	
	nónové akordy		
	spojování		

⁶³ Jednotlivé barvy značí hlavní propojenost jednotlivých témat. Šipka vlevo označuje časovou posloupnost témat.

Při tvorbě schématu jsem se snažila nejprve z obecného pohledu rozčlenit disciplínu harmonie na čtyři základní kategorie, kterými jsem zvolila souzvuk, pohyb, melodii a strukturu. Do jednotlivých sloupců jsem uvedla zobecněná témata harmonie, která s danou kategorií úzce souvisí. Jednotlivé kategorie se navzájem prolínají, proto je nelze chápat odděleně. Mezi jednotlivými tématy nejsou striktně dané hranice a z hlediska metodologie bylo nutné harmonii nejprve sledovat z tohoto úhlu pohledu.

Na základě této obecnější struktury jsem následně vytvořila vlastní konkrétnější strukturu výkladu, která by měla mimo jiné zohledňovat také výše zmíněné rozčlenění. Mým cílem byla logická a srozumitelná návaznost jednotlivých témat.

Jelikož mě v dotaznících zajímal názor studentů na definici harmonie, volila bych tuto variantu jako úvodní téma harmonie. Studenty bych seznámila s historickým kontextem a zdůraznila návaznost na další hudebněteoretické předměty. Považuji za důležité, aby se zdůraznilo, že studijní předmět harmonie je určitým prostředkem pro rozvoj schopností a dovedností. Mezi ně patří rozvoj harmonického myšlení, sluchové orientace, praxe a vlastní kompozice. Dále bych plynule navázala na souzvučky a seznámila studenty s jejich druhy. Za souzvuk můžeme považovat jak interval, tak i akord. Dle mého názoru je také důležitá zmínka o podobě souzvuků, tedy o jejich uspořádanosti a neuspořádanosti. Domnívám se, že dalším tématem by mělo být téma tónina a stupnice, u kterého by se studenti měli seznámit s jednotlivými druhy. Jako další téma bych volila akord, jakožto základní harmonický materiál, který je používán buď v základním tvaru, nebo v obratech. Též bych se zde zmínila o stylizaci, se kterou se studenti v praxi setkávají. Když přistoupím konkrétněji k akordům, studenty bych seznámila s kvintakordy, prozatím bez kontextu. Tato zmínka, domnívám se, by měla studentům pomoci při pochopení následujícího tématu – úpravy akordů, tj. polohy a rozlohy. S tou souvisí obraty kvintakordů a samostatné téma harmonické funkce. Domnívám se, že studenti by měli pochopit smysl a logické uspořádání jednotlivých akordů. Pro lepší pochopení informace uveďme paralelu s lingvistikou. Pokud máme náhodně uspořádané hlásky, ne vždy nám mohou dávat určitý smysl.

Až správné uspořádání hlásek nám dává nejen slovo, nýbrž také význam (funkci) slova⁶⁴. Stejně je to s tóny. Je důležité vědět jejich funkčnost, proto bych téma zařadila na toto místo. Nyní je na místě si uvědomit, že souzvuky souvisí s určitou formou uspořádanosti a grafickým zápisem. Z tohoto důvodu bych ve výuce navázala tématem generálbas a studenty seznámila s tvořením akordů na základě generálbasových značek. Aby studenti nechápali jednotlivé akordy pouze vertikálně, nýbrž také horizontálně, domnívám se, že v pořadí dalším tématem by mělo být spojování akordů a s ním související také pravidla vedení hlasů a úprava do čtyřhlasé sazby. Z mých úvah vyplynulo, že po tomto tématu bych se vrátila znovu ke kvintakordům a tentokrát zmínila také otázky příbuznosti a nepříbuznosti jednotlivých akordů. Uvažovala jsem tak z toho důvodu, jelikož jako další téma volím základní kadenci s využitím hlavních kvintakordů. S tímto tématem lze propojit též téma o poloze a rozloze akordů. Zmínila bych také informace o klidu a napětí jednotlivých akordů. Na základě výše zmíněné posloupnosti se domnívám, že nyní by měl mít student základní přehled, týkající se základního harmonického materiálu v harmonii.

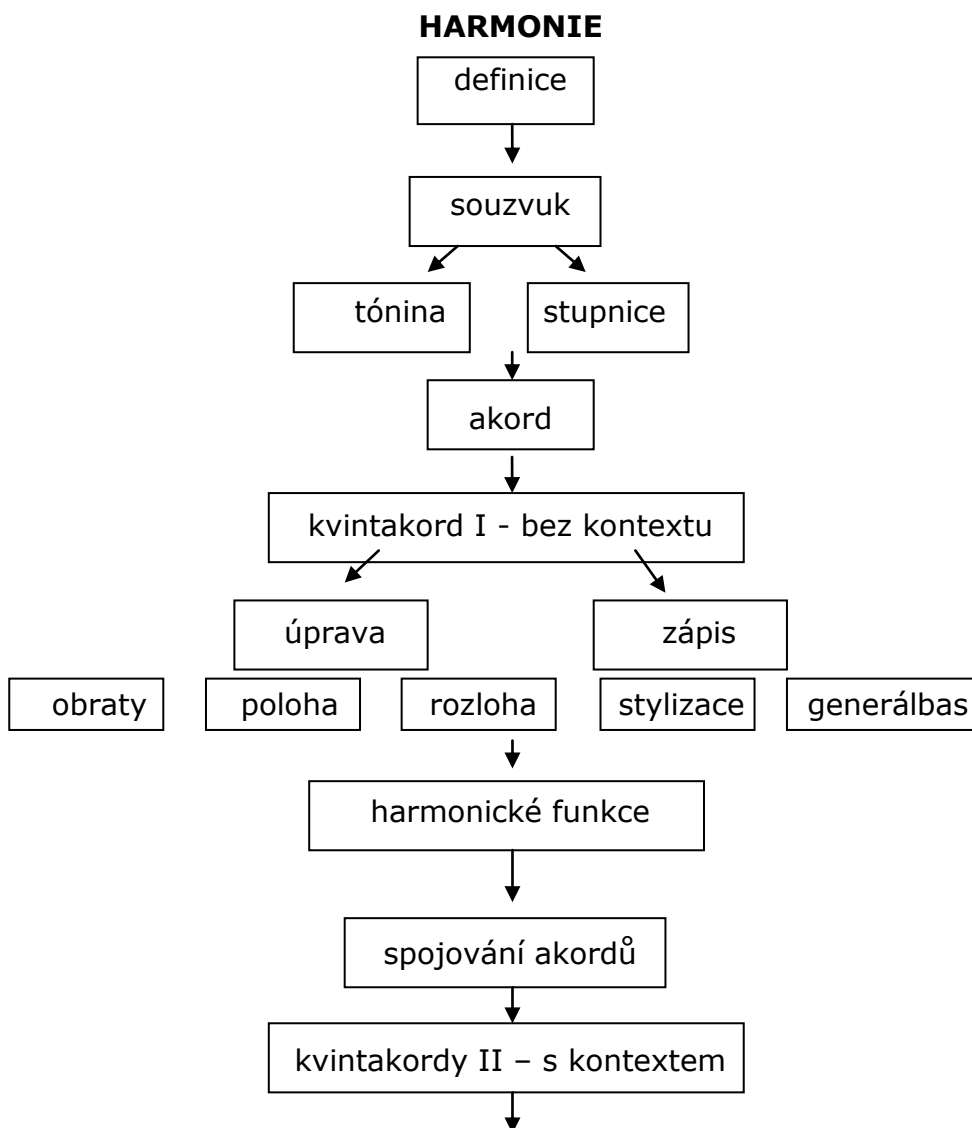
Po základním přehledu bych se dále věnovala melodickým tónům, u kterých bych poukázala na jejich významovost a funkčnost. Zde dochází k dalšímu propojení tématu se spojováním akordů. Jako navazující téma po melodických tónech volím septakody, u kterých bych se věnovala nejprve jejich druhům, a následně se soustředila na rozvod septimy jako disonance, vyžadující rozvod napětí do klidu konsonance. Za další důležité téma považuji rozšířenou harmonickou kadenci. Ta může být rozšířena využitím sextakordů a kvartsextakordů, dále také za využití akordů vedlejších stupňů, septakordů a melodických tónů. S rozšířením souvisí také sekvence a akordy mimotonálních funkcí. Jedná se o akordy, jejichž tóny si vypůjčujeme z jiných tónin. Oběma tématům bych se proto věnovala v rámci tématu rozšířené harmonické kadence. Za logickou návazností tématu vidím téma širších harmonických vztahů. Za další téma klasicko-romantické harmonie považuji modulaci, tj. plynulou změnu tóniny, vybočení, tj.

⁶⁴ Například náhodně uspořádané hlásky TLŮS, oproti správnému uspořádání STŮL (slovo nám navozuje představu a jeho funkci).

změnu tóniny s brzkým návratem zpět do tóniny výchozí a tóninový skok. Samostatnou kapitolou je míšení tónin a alterace, což má za následek prohloubení chromaticizace tónového materiálu tóniny.

5.1 Schéma návrhu posloupnosti témat ve výuce harmonie

V předchozím textu jsem se pokusila o vlastní návrh logiky posloupnosti témat ve výuce harmonie se zaměřením na klasicko-romantickou harmonii. Pro lepší představu nyní předkládám schéma, které shrne můj předchozí text a jednotlivou posloupnost témat zpřehlední. Ve schématu již nebudu zmiňovat dílčí konkrétnosti k návaznosti témat.

Na závěr kapitoly zmíním, že při své úvaze o systematické a logické posloupnosti témat ve výuce jsem se snažila nekopírovat posloupnost témat z různých publikací harmonie. Ty mi v této kapitole sloužily pouze jako doplňující a inspirační materiál, díky kterému jsem měla možnost vlastní úvahy porovnat. Mým cílem nebylo kopírování publikací, nýbrž vlastní návrh a pohled na jednotlivá témata harmonie. Výše zmíněné obecné schéma harmonie, které jsem rozdělila na čtyři základní kategorie, mi pomohlo lépe se zorientovat v hudebněteoretické disciplíně harmonie jako celku.

Závěr

Během zpracovávání své bakalářské práce jsem detailněji nahlédla do disciplíny harmonie, která se na konzervatořích vyučuje nejméně dva roky a tvoří základ pro další hudebněteoretické vzdělání studentů. Podařilo se mi navštívit jednotlivé školy a seznámit se jak s vyučujícími a studenty, tak i s konkrétní podobou výuky harmonie. Díky tomu jsem získala spoustu nových zkušeností, rozšířila své povědomí o výuce harmonie a zároveň přinutila přemýšlet nad harmonií jako samostatnou hudebněteoretickou disciplínou. Zároveň jsem také měla možnost dozvědět se obecnou charakteristiku každé školy, což v mé práci přispívalo ke komplexnosti pohledu. Dospěla jsem tak k větší vyváženosti praktické a teoretické složky. Za hlavní svůj přínos považuji čtvrtou a pátou kapitolu, ve kterých jsem se snažila nejprve o vlastní návrh definice harmonie a dále pak o návrh struktury výuky harmonie pro středoškolský stupeň. Velkým inspiračním zdrojem se mi staly dotazníky, které mi daly množství zajímavých odpovědí, na základě kterých jsem mohla čerpat při vlastních úvahách.

V budoucnu bych téma své bakalářské práce ráda rozšířila a věnovala se také dalším hudebněteoretickým předmětům. Jelikož bych v budoucnu ráda učila hudebněteoretické předměty na středoškolském stupni, či vysokých pedagogických školách, domnívám se, že veškeré získané informace mi budou velmi užitečné při mé praxi a umožní nad daným předmětem hlouběji přemýšlet a vytvořit si vlastní koncepci výuky.

Prameny a literatura

Filip, Miloslav: *Vyvinové zákonitosti klasickej harmonie*. Bratislava: Národné hudobné centrum, 1997. 316 s.

Foerster, Josef. *Nauka o harmonii*. Nové vydání. Praha: Springer, 1937. 350 s.

Hába, Alois. *Nová nauka o harmonii diatonické, chromatické, čtvrttónové, třetinotónové, šestinotónové a dvanáctinotónové soustavy*. Jinočany: H & H, 2000. 253 s. ISBN 80-86022-54-4.

Hradecký, Emil. *Úvod do studia tonální harmonie*. 2. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1972. 300 s.

Hůla, Zdeněk. *Nauka o harmonii*. Methodika. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956. 423 s.

Janáček, Leoš. *Úplná nauka o harmonii*. 2. vyd. Brno, 1920. 355 s.

Janeček, Karel. *Základy moderní harmonie*. Praha: Československá akademie věd, 1965. 383 s.

Janeček, Karel. *Harmonie rozborem*. 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963. 224 s.

Kofroň, Jaroslav. *Učebnice harmonie*. 4. vyd. Praha: Supraphon, 1968. 195 s.

Kofroň, Jaroslav. *Učebnice harmonie*. 10., upr. vyd. Praha: Editio Bärenreiter, 2002. 178 s. ISBN 80-863-8514-0.

Risinger, Karel. *Přehledná nauka o harmonii*. Praha: SPN, 1955. 126 s.

Skuherský, František Zdeněk. *Nauka o harmonii na vědeckém základě ve formě nejjednodušší se zvláštním zřetelem na mohutný rozvoj harmonie v nejnovější době*. Praha, 1885. 182 s.

Spilka, František. *Stručná nauka o harmonii: (příklady a úlohy)*. 3. dopl. a rozš. vyd. Praha: Ústav pro učební pomůcky průmyslových a odborných škol, 1945. 78 s.

Šín, Otakar. *Úplná nauka o harmonii na základě melodie a rytmu*. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1922. 132 s.

Tichý, Vladimír. *Harmonicky myslet a slyšet*. Praha: Akademie múzických umění, 1996. 267 s. Knižnice Metodického centra. ISBN 80-858-8310-4.

Tichý, Vladimír. *Modalita*. In *Živá hudba VIII*. Praha: SPN, 1983.

Tichý, Vladimír. *Hudební teorie v rámci učebního plánu hudební větve pražského Gymnázia Jana Nerudy*. In Tesař, Stanislav a Steinmetz, Karel (ed.). *Hudební pedagogika a výchova – minulost, přítomnost, budoucnost*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. str. 176. ISBN 80-244-0826-0.

Zenkl, Luděk. *ABC hudební nauky*. 3. vyd. Praha: Supraphon, 1982.

Školní vzdělávací program Pražské konzervatoře, Gymnázia a Hudební školy hl. m. Prahy a Konzervatoře Jana Deyla a střední školy pro zrakově postižené.

<http://www.prgcons.cz> (24.1.2016)

<http://www.gmhs.cz> (9.2.2016)

<https://www.kjd.cz> (17.2.2016)

Přílohy

Příloha č. 1

Vzor dotazníku pro vyučující

Výuka harmonie na středoškolském stupni - Dotazník pro vyučující

Milí vyučující harmonie, prosím Vás o vyplnění následující dotazníku, který se týká výuky harmonie na Vaší škole. Jmenuji se Aneta Andělová, a v současné době studuji třetí ročník v oboru Hudební teorie na Akademii múzických umění v Praze. Jelikož dokončuji svou bakalářskou práci, která je zaměřena na výuku harmonie na středoškolském stupni, tento dotazník mi pomůže k větší komplexnosti práce. Zároveň budu moci sledovat shody, či odlišnosti odpovědí, a provést následný komentář. Tento dotazník je anonymní, a předem Vám moc děkuji za jeho vyplnění.

Co je cílem výuky harmonie ve Vašich třídách?

Na co kladete největší důraz při hodinách harmonie? Které schopnosti u žáků v souvislosti s harmonií nejvíce rozvíjíte?

Vysvětľujete studentům samotný pojem harmonie? Popřípadě jak?

Využíváte při výuce nějaké učební texty, skripta, učebnice apod.?
Pokud ano, jaké (uveďte, prosím, konkrétní autory)

Zapojujete v rámci výuky také výklad o moderní harmonii?

Příloha č. 2

Vzor dotazníku pro studenty

Výuka harmonie na středoškolském stupni - Dotazník pro studenty

Milí studenti,
prosím Vás o vyplnění následující dotazníku, který se týká výuky harmonie na Vaší škole. Jmenuji se Aneta Andělová, a v současné době studuji třetí ročník v oboru Hudební teorie na Akademii múzických umění v Praze. Jelikož dokončuji svou bakalářskou práci, která je zaměřena na výuku harmonie na středoškolském stupni, tento dotazník mi pomůže k větší komplexnosti mé práce, a zároveň zjistím důvody oblíbenosti, či neoblíbenosti jednotlivých témat ve výuce harmonie. Tento dotazník je anonymní, proto se nebojte napsat vlastní názor.

Moc Vám předem děkuji za vyplnění.

Jak byste definovali pojem harmonie?

Je podle Vás harmonie důležitým předmětem mezi dalšími hudebněteoretickými předměty?

Pokud zvolíte odpověď Ano, napište prosím důvod.

Měla by být podle Vás výuka harmonie jednotná pro všechny studijní obory? Proč?

U obou odpovědí prosím uveďte důvod.

- Ano
- Ne

Pomáhá Vám harmonie v praxi při hře na nástroj nebo v ostatních předmětech, či ji berete pouze jako jeden z předmětů na konzervatoři?

U obou odpovědí prosím uveďte důvod.

- Ano, pomáhá
- Ne, nepomáhá

Co podle Vás znamená pojem moderní harmonie?

Proč si myslíte, že se na konzervatořích vychází z klasicko-romantické harmonie?

Které z témat harmonie je Vaše nejoblíbenější a proč?

Které z témat harmonie je Vaše nejméně oblíbené a proč?

Jste spokojeni s výukou harmonie?

- Ano
 Ne

Chtěli byste ve výuce harmonie něco změnit?

Pokud zvolíte odpověď Ano, napište prosím důvod.

- Ano
 Ne

Které praktické schopnosti a dovednosti by měly být ve výuce harmonie rozvíjeny? A jak by měla podle Vás probíhat výuka harmonie?

Jsou dle Vašeho názoru v rámci výuky harmonie, kterou navštěvujete, tyto schopnosti dostatečně rozvíjeny a upevňovány?

- Ano
 Ne

Příloha č. 3

Konkrétní podoba vyhodnocení výsledků dotazníku pro vyučující

Pražská konzervatoř

Počet vyučujících: 5

1. otázka

- stavba, spojování, a analýza akordů v tradičním systému tonální harmonie (3)⁶⁵
- rozumět harmonickému myšlení (2+1- při analýzách skladeb)
- nácvik a dovedností a schopností (1)
- orientace akordů v tónině (1)
- pochopení funkční harmonie (1)
- rozpoznání latentní harmonie a správný výběr funkcí (1)
- aplikace klasické tonální harmonie (1)
- praktické studie v harmonii 20. století a současné (1)
- praktická znalost a dovednost klasické harmonie (1)
- důraz na teoretické znalosti jako podklad pro praktickou činnost (1)

2. otázka

- analýza notových textů (2)
- logika akordických postupů v harmonické větě (2)
- praktická aplikace pravidel do notového textu (2)
- souvislost akordů s tonalitou (1)
- pochopení souzvuku ve vztahu k barvě zvuku (1)
- úvod do mikrointervalů (1)
- tvůrčí myšlení a aplikace daného příkladu do jiné situace (1)

3. otázka

- ano (4)
- stručně v úvodu učiva (2)
- v souvislosti se stavbou akordů, vztahem k tónině a logikou akordických sledů (1)
- nauka o vztahu souzvuků (s historickým kontextem) (1)
- ne (1 – pouze informace o náplni učiva)

4. otázka

⁶⁵ Čísla v závorkách značí počet odpovědí.

- Kofroň: Nauka o harmonii (3+1- doporučení studentům)
- Motte: Harmonielehre (1)
- Hůla: Nauka o harmonii (1- doporučení studentům, 1- okrajově)
- vlastní příklady (1)
- Tichý: Harmonicky myslet a slyšet (1)
- Janeček: Harmonie rozborem, Základy moderní harmonie (1)
- Šín: Úplná nauka o harmonii (1 – okrajově)

5. otázka

- ano (2)
- zatím ne, později ano (1)
- ne (1)
- pouze okrajově (1)

Gymnázium a Hudební škola hl. města Prahy

Počet vyučujících: 3

1. otázka

- rozvoj harmonické představivosti (3)
- rozvoj sluchové představy, tvůrčího myšlení (3)
- uplatnění schopností a vědomostí v praxi (3)
- pochopení harmonických prostředků tradiční a moderní hudby (1)
- schopnost vnímat vztahy uvnitř skladby (1)
- interpretační opora (1)

2. otázka

- propojení teorie a praxe (3)
- harmonická představivost a analýza (3)
- harmonizace melodie, číslovaného basu (2)
- invence, intuice, vlastní kompoziční úlohy (1)
- hledání a nacházení souvislostí (1)

3. otázka

- ano (3)
- soulad složek a tvaru díla (2)
- váže se na smysluplné zacházení s akordy (1)
- harmonie jako hudební složka (1)
- vývoj harmonického myšlení (1)
- harmonie jako teorie tóniny (1)
- hledání souvislostí uvnitř skladby (1)

- způsob vyjádření a komunikace (1)
- 4. otázka
 - ano (3)
 - Tichý: Harmonicky myslet a slyšet (3)
 - Kofroň: Nauka o harmonii (3)
 - Janeček: Harmonie rozborem, Základy moderní harmonie (2)
 - Šín: Úplná nauka o harmonii (1)
 - Hůla: Nauka o harmonii (1)
 - texty Kohoutka, Risingera – k některým speciálním otázkám (1)
- 5. otázka
 - ano (3)
 - na základě koncepce Harmonicky myslet a slyšet (2)
 - pokud je dostatek času a vhodné prostředí (1)

Konzervatoř Jana Deyla

Počet vyučujících: 2

1. otázka
 - schopnost harmonické analýzy (2)
 - prohlubovat harmonické cítění (2)
 - vytvořit dovednosti, které budou prakticky využitelné (1)
 - zharmonizovat melodii (1)
 - schopnost sluchové orientace v harmonických vztazích (1)
 - rozvoj harmonického myšlení (1)
 - důležité vědomí souvislostí s hudebněteoretickými předměty (1)
2. otázka
 - rozvoj sluchové analýzy a vnímání harmonických vztahů (2)
 - propojenost do praxe (2)
 - rozvoj harmonické představivosti (1)
 - kompoziční a analytické metody (1)
 - individuální přístup (1)
3. otázka
 - nauka o vztazích, významech a spojování akordů (1)
 - nauka o napětí v oblasti tónových výšek (1)
 - soulad (1)
 - harmonie zachází s akordy, jejich významy a napětím tak, aby vytvářela soulad, popřípadě záměrný nesoulad (1)

- k hlubšímu pochopení však nutnost delší doby studia (1)

4. otázka

- Kofroň: Učebnice harmonie (2)
- Tichý: Harmonicky myslet a slyšet (2- doplňkově)
- Janeček: Harmonie rozborem (2 – doplňkově)
- Hůla: Nauka o harmonii (1- doplňkově)

5. otázka

- ano (2)
- pouze jako seznámení, hlouběji pak v 6. ročníku (1)
- s odkazem na Tichého a Kohoutka (1)

Příloha č. 4

Konkrétní podoba vyhodnocení výsledků dotazníku pro studenty

Pražská konzervatoř

Počet tázaných studentů: 42⁶⁶

1. otázka

- nauka o akordech, jejich funkcích a vzájemných vztazích (11)
- nauka o spojování akordů (10)
- souznění a soulad (6)
- nauka o souzvucích (6)
- základní prvek (3)
- pravidla pro kompozici (2)
- žádná odpověď (2)
- nauka o rozvádění akordů (1)
- spojování elementárních prvků hudby (1)
- vytváření barev pod melodií (1)
- kouzlo, díky kterému je teorie propojená s praxí (1)
- rozšířená hudební nauka (1)
- nauka o vztahu tónin mezi sebou (1)
- noty (1)
- vertikální vnímání hudebního materiálu za využití pravidel (1)
- prostředek k vytvoření atmosféry v okolí melodické linky (1)
- nauka o hudební teorii (1)
- zabývá se pravidly a definuje základní pojmy (1)
- nauka o doprovodu sólového partu (1)
- nauka o možnostech hudby (1)
- hudební kontext (1)

2. otázka

- ano (39)
- důvody:
 - rozšiřuje hudební představivost a orientaci ve skladbách (14)
 - jeden z nejdůležitějších předmětů na konzervatoři (8)

⁶⁶ Ráda bych upozornila, že ne vždy odpovídá počet odpovědí počtu respondentů. Studenti často odpovídali delšími souvětími, a proto bylo nutné jejich odpovědi zahrnout do více možností.

- propojení teorie a praxe (8)
- díky ní dochází ke správnému vnímání a pochopení hudby (6)
- má vliv na interpretační, improvizační, kompoziční vývoj (6)
- základ, vede k pochopení dalších hudebněteoretických předmětů (6)
- pomáhá při analýze akordů (5)
- bude u maturity (2)
- schopnost vlastní aranže jednoduchých písní (2)
- urychluje proces hry z paměti (1)
- přispívá k větší čistotě hudby (1)
- ne (3)

3. otázka

- ano (17)
- důvody:
 - každý by měl mít stejný základ (13)
 - nutnost propojení harmonie s dalšími hudebněteoretickými předměty (2)
 - avšak s určitými rozdíly některých oborů (1)
- ne (21)
- důvody:
 - každý však musí mít určitý základ (2)
 - ne každý má sluch na to, aby harmonii rozpoznal (1)
 - každý obor vyžaduje individuální přístup (11+7 - skladatelé a dirigenti více do hloubky)
 - mohla by být možnost volitelných hodin harmonie (1)
 - náročnost by měla vyplývat z hlavního oboru (1)
- ano i ne (3)
- důvody:
 - individuální přístup, avšak každý obor by měl mít základ (3)
 - nevím (1)

4. otázka

- Ano, pomáhá (37)
- důvody:
 - lepší orientace ve skladbách (9)
 - lepší vnímání, pochopení a prožitek hudby (8)
 - napomáhá hře z paměti (8)
 - propojení do praxe (8)

- napomáhá při improvizaci a hře z listu (4)
- prolnutí s dalšími hudebněteoretickými předměty (1)
- Ne, nepomáhá (5)

důvody:

- lépe mi pomohl jiný předmět (1)

5. otázka

- harmonie 20. a 21. století (12)
- harmonie bez pravidel (9)
- nadstavba klasicko-romantické harmonie (7)
- harmonie zavádějící nová pravidla (5)
- harmonie v moderní skladbě (4)
- žádná odpověď (3)
- rozšířená harmonie (2)
- měla by se zabývat „přírodními vztahy“ (1)
- nevím (1)
- větší možnosti v hudbě (1)
- volnější klasicko-romantická harmonie (1)
- využívání moderních harmonických trendů (1)

6. otázka

- základ, od kterého se vychází (24)
- má pevně daná pravidla (9)
- je jednodušší, nejsrozumitelnější (7)
- z tohoto období pochází nejvíce notového materiálu (5)
- žádná odpověď (2)
- nevím (1)

7. otázka

- žádná odpověď (9)
- nevím (6)
- modulace (6)
- spojování akordů (3)
- kvintakordy (3)
- kadence (3)
- zajímavé téma (2)
- nevnímám harmonii na jednotlivá témata (2)
- neapolský sextakord (2)
- mimotonální akordy (2)

- melodické tóny (2)
- vlastní harmonizace písní (2)
- klamný spoj (1)
- generálbas (1)
- všechny (1)
- analýza skladeb (1)
- akordické značky (1)
- důvody:
- využití v praxi (3)
- jsou nejjednodušší (2)
- zájem o téma (2)
- složité téma (1)

8. otázka

- žádná odpověď (13)
- všechny jsou mé oblíbené (6)
- nevím (3)
- nónové akordy (2)
- klamný spoj (2)
- modulace (2)
- rozbor skladeb (2)
- harmonizace melodie (1)
- nevnímám harmonii na jednotlivá témata (1)
- analýza (1)
- generálbas (1)
- paralelismy (1)
- mimotonální akordy (1)
- rozvody septakordů (1)
- spojování akordů (1)
- průtah (1)
- církevní stupnice (1)
- důvody:
- složité téma (5)
- nudné téma (3)
- nerozumím tématu (3)
- v praxi nemá význam (1)

9. otázka

- ano (36)
- ne (6)

10. otázka

- ano (22)

důvody:

- více praxe (11)
- přístup vyučujících (4)
- více podrobností a vysvětlení (4)
- více analýz (2)
- každá hodina harmonie je stejná (2)
- více zapojit tvůrčí složku (1)
- rozdělit žáky podle úrovně (1)
- svižnější výklad (1)
- lepší systematičnost (1)
- ne (20)

11. otázka a)

- sluchová představa (9)
- schopnost orientace (6)
- vnímání harmonie (5)
- harmonický rozbor (5)
- propojení s praxí (5)
- nevím (3)
- orientace v notovém zápisu (3)
- harmonická představivost (3)
- žádná odpověď (2)
- schopnost úpravy písní (2)
- harmonické cítění (2)
- cit (2)
- rozvoj kadence u klavíru (2)
- praktická hra generálbasu na klavír (2)
- schopnost samostatné práce (2)
- schopnost doprovodu písní (1)
- srovnávání (1)
- kreativnost (1)
- jak působí harmonie na psychiku (1)

- improvizace (1)

11. otázka b)

- praktické procvičování (7)
- více poslechu a analýz (7)
- výuka u klavíru (5)
- srozumitelný výklad látky (4)
- nevím (4)
- rozbor skladeb (3)
- rovnováha teorie a praxe (3)
- více harmonizací melodie (2)
- větší aktivnost žáků (1)
- v menším kolektivu (1)
- občasný test (1)
- více harmonické představy (1)
- systematicčnost (1)
- sjednocení výuky harmonie s intonací (1)
- propojenost s interpretací (1)

12. otázka

- ano (33)
- ne (6)
- jak kdy (3)

Gymnázium a Hudební škola hl. m. Prahy

Počet tázaných studentů: 37

1. otázka

- podobor hudební teorie, zabývající se vztahy mezi akordy (7)
- soulad, souznění tónů v hudbě (7)
- nauka o spojování akordů (5)
- nauka o pravidlech komponování (3)
- dává postupy a pravidla tvoření hudby (3)
- metoda/typ organizující homofonní vícehlas (3)
- stavba souzvuků a jejich aplikace (2)
- způsob řazení tónů upřednostňující akordické vlastnosti (2)
- žádná odpověď (2)
- umění poskládat tóny tak, aby dávaly smysl (2)
- princip zápisu not (2)
- nauka o souzvučích, tónech, akordech, a výstavbě hudby (2)
- vertikální chápání hudby (1)
- princip tvoření hudby (1)
- obor zabývající se hlasy v hudbě, které jdou spolu jak polyfonně-harmonicky, tak harmonicky-polyfonně (1)
- nauka o dvou hlasech v melodii (1)
- dokonalosti a nedokonalosti v hudbě (1)
- obor, který pomáhá skladatelům tvořit melodii podle vlastní fantazie (1)

2. otázka

- ano (35)
- důvody:
 - lepší orientace v pochopení hudby (12)
 - propojení teorie do praxe (7)
 - základní disciplína k pochopení dalších HT předmětů (6)
 - důležitá pro hudební vzdělání (3)
 - rozvoj hudebního myšlení (3)
 - nutnost mít přehled o pravidlech, principech a tvoření hudby (3)
 - důležitá pro skladatelskou činnost (2)
 - baví mě (2)
 - zlepšení interpretace (2)
 - hojně se vyskytuje a pracuje se s ní (1)

- žádný důvod (1)
- nevěděli bychom, proč je něco znělejší (1)
- dá se odvodit také hudební forma skladby (1)
- ne (1- zatím ne)
- nevím (1)

3. otázka

- ano (25)
důvody:
 - každý by měl stejně mít stejný základ (18)
 - snazší orientace v notovém zápisu (2)
 - žádný důvod (2)
- při spolupráci v orchestru a komorní hře by si měli všichni rozumět (1)
- skladatelé a dirigenti však více do hloubky (1)
- hojně se vyskytuje (1)
- ne (12)
důvody:
 - každý obor vyžaduje individuální přístup (5)
 - skladatelé a teoretici nutnost větší hloubky (4)
 - žádný důvod (2)
- u některých oborů je důležitější moderní harmonie (1)

4. otázka

- ano (32)
důvody:
 - lepší přehled ve skladbě (14)
 - lepší interpretace (10)
 - lepší harmonická představivost (7)
 - pomáhá analyzovat akordy (6)
 - propojení s pamětí (6)
 - schopnost základního rozboru ve skladbě (1)
 - žádný důvod (1)
 - lepší pochopení dynamiky ve skladbě (1)
- ne (5)
důvody:
 - nyní ne, později snad ano (2)
 - chybí propojení teorie do praxe (1)

- při hře na sólový nástroj harmonii nevyužiji (1)
- hra na nástroj naopak pomáhá při harmonii, například při tvoření melodie (1)

5. otázka

- harmonie 20. a 21. století (11)
- nová pravidla komponování (7)
- způsob porušení pravidel klasicko-romantické harmonie (7)
- invence a inovace v harmonii (4)
- nevím (4)
- harmonie bez pravidel (2)
- disonance (2)
- odchylky od klasické harmonie (2)
- rozšíření klasické harmonie (2)
- akusticky nezvyklá, odlišná (2)
- žádná odpověď (2)
- jazzová, filmová hudba (2)
- experimentování s akordickými postupy (1)
- náhodně psané noty, například podle vrhu kostky (1)

6. otázka

- je základem k pochopení harmonie, má jasně daná pravidla a většina skladeb z ní vychází (17)
- je jednodušší pro pochopení (7)
- nevím (5)
- je jednodušší na poslech (4)
- moderní harmonie z ní čerpá a vychází (3)
- je pro nás nejbližší (2)
- v té době nejvíce rozmanitá hudba (2)
- je nejpřísnější (1)
- stále se užívá (1)
- žádná odpověď (1)
- o moderní harmonii se zajímá méně lidí a ne každý ji uznává (1)
- nejjednodušší forma zápisu not (1)
- dá se o ní teoreticky hovořit (1)

7. otázka

- nevím (9)
- harmonizace melodie (5)

- alterace (5)
- spoje akordů (4)
- modulace (3)
- tvorba vlastní harmonické věty (2)
- medianty (2)
- mimotonální akordy (2)
- kontrapunkt (2)
- zatím nevím (1)
- takové neexistuje (1)
- základní kadence (1)
- moderní harmonie (1)
- harmonizace písní (1)
- důvody:
 - hezké na poslech (3)
 - zajímavé téma použitelné v praxi (3)
 - jednoduché k pochopení (2)
 - tvůrčí svoboda (2)
 - užitečné a snadné téma (1)
 - překvapení melodické linky (1)

8. otázka

- nevím (15)
- všechna témata jsou oblíbená (4)
- mimotonální akordy (3)
- alterace (3)
- pravidla vedení hlasů (2)
- modulace (2)
- žádná odpověď (1)
- harmonický rozbor (1)
- vedlejší akordy (1)
- septakordy a jejich rozvody (1)
- nónový akord (1)
- medianty (1)
- harmonizace vlastních kadencí (1)
- harmonizace melodie (1)
- důvody:
 - složité téma (10)

- v praxi téma navyužiju (2)

9. otázka

- ano (33)
- ne (2)
- ano i ne (2)

důvody:

- stále se do výuky harmonie nemůžu dostat (2)
- mám pocit, že jsem se nic nenaučil/a (1)

10. otázka

- ano (15)

důvody:

- rychlejší tempo při výuce (6)
- více praxe a sluchové analýzy (5)
- větší obsah učiva ve výuce (4)
- větší aktivitu vyučujícího (3)
- větší přísnost vyučujícího (2)
- často dostáváme domácí úkoly a nevím, jak na ně (1)
- opětovné zkoušení žáků (1)
- vyšší hodinovou dotaci (1)
- ne (22)

11. otázka a)

- sluchová analýza (11)
- samostatná harmonizace melodie (6)
- představa skladby (6)
- vlastní tvorba (6)
- orientace v notových příkladech (5)
- rozpoznání funkcí akordů (4)
- schopnost doprovodit melodii (3)
- psaní notových příkladů (2)
- rozbor skladeb (2)
- rozpoznání chyb v příkladech (2)
- kreativita (2)
- cit pro hudbu (1)
- nevím (1)

11. otázka b)

- praktické procvičování (12)
- sluchová analýza (9)
- výklad (6+1 – při poslechu)
- improvizace (3)
- žádná odpověď (2)
- přehrání příkladů u klavíru (2)
- vlastní harmonizace (1)
- intonace ve vícehlasu (1)
- větší představivost (1)
- větší práce v hodinách (1)
- měla by vést k lepší interpretaci (1)
- méně teorie, více praxe (1)
- množství notových příkladů (1)
- větší aktivnost studentů (1)
- výuku rozdělit po jedné hodině (1)

12. otázka

- ano (27)
- jak kdy (5)
- ne (3)
- žádná odpověď (2)

Konzervatoř Jana Deyla

Počet tázaných studentů: 6

1. otázka

- důležitý hudebněteoretický předmět (2)
- nauka o souzvucích a spojování akordů (2)
- nauka o akordech (2)
- nauka o akordech a jejich funkčních vztazích (2)
- nauka o souladu (1)

2. otázka

- ano (6)
- důvody:
 - využitelná v praxi (3)
 - rozvíjí hudební představivost a logické myšlení (3)
 - propojení s ostatními hudebněteoretickými předměty (1)

3. otázka

- ano (5)
- důvody:
 - všichni ji využijí v praxi (3)
 - každý by měl mít stejný základ, skladatelé více podrobněji (1)
- ne (1)
- důvody:
 - individuální přístup každého oboru (1)

4. otázka

- ano (5)
- propojenost se sluchovou představou (2)
- výhoda při interpretaci (2)
- propojenost do dalších hudebněteoretických předmětů (1)
- rozvíjí tonální citění (1)
- zatím ne (1)

5. otázka

- harmonie 20. století, akordy v jiných funkčních vztazích (2)
- nabourání harmonických pravidel včetně tonálního systému (2)
- harmonie využívaná v soudobé hudbě (1)
- nic (1)
- žádná odpověď (1)

6. otázka

- základ, od kterého se vyvíjí harmonie (3)
- je jednodušší k pochopení (2)
- je nejpoužívanější (1)
- je důležitá (1)

7. otázka

- zatím nevím (1)
- nemám své oblíbené téma (1)
- melodické tóny (1)
- generálbasová cvičení (1 – dá se prakticky zahrát)
- dominantní septakord (1)
- závěry (1)

8. otázka

- zatím nevím (3)
- nemám své neoblíbené téma (1)
- moderní harmonie (1 – z poslechových důvodů)
- alterace (1)

9. otázka

- ano (6)

10. otázka

- ne (4)
- ano (2)
- důvody:
- více harmonizace melodie, úpravy čtyřhlasů a více praxe (1)
- větší hodinová dotace (1)

11. otázka a)

- propojení teorie a praxe (3)
- sluchová analýza (2)
- praktické příklady (2)
- teoretický výklad (1)
- žádná odpověď (1)
- nedokážu posoudit (1)

11. otázka b)

- převedení teorie do praxe (2)
- jednotný vyučující s intonací, která je doplňujícím předmětem k harmonii (1)

- žádná odpověď (1)
- příklad z literatury (1)
- vypracování číslovaného basu (1)
- harmonizace s komentářem (1)
- střídavé využití klavíru (1)
- rozšíření o hodinu praxe a hodinu improvizace (1)

12. otázka

- ano (4)
- nedokážu posoudit (1)
- ne (1)